

Kohti uudenlaista ohjausta

Tapaustutkimus kuntien ehkäisevän päihdetyön informaatio-ohjauksen toteutumisesta Etelä-Suomen aluehallintoviraston toiminnassa

Heli Heimala

Opinnäytetyö, ylempi AMK

Joulukuu 2022

Verkostojohtamisen tutkinto-ohjelma, sosiaali- ja terveysala (YAMK)

Heimala Heli

Kohti uudenlaista ohjausta Tapaustutkimus kuntien ehkäisevän päihdetyön informaatio-ohjauksen toteutumisesta Etelä-Suomen aluehallintoviraston toiminnassa

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. **Joulukuu 2022**, 49 sivua

Verkostojohtamisen tutkinto-ohjelma, sosiaali- ja terveysala. Opinnäyte YAMK.

Julkaisun kieli: suomi

Julkaisulupa avoimessa verkossa: kyllä

Tiivistelmä

Tiivistelmä

Aluehallintovirastoilla on lakisääteinen velvollisuus ohjata kuntien ehkäisevää päihdetyötä. Kuntien ehkäisevän päihdetyön informaatio-ohjausta on perinteisesti toteutettu tehtävään nimetyn ohjauksesta ja valvonnasta vastaavan aluehallintoviraston ylitarkastajan toimesta. Vuonna 2015 voimaantulleen ehkäisevän päihdetyölain (523/2015) sekä lain ohjausinstrumentin kansallisen Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman (STM,2015) valmistelun ja toimeenpanon myötä kuntien informaatio- ohjausta alettiin kehittämään ja toteuttamaan yhden ohjauksesta ja valvonnasta vastaavan toimijan lisäksi aluehallintoviraston eri vastuualueiden yksiköiden yhteistyönä Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyön ryhmässä.

Opinnäytetyössä oli tarkoitus tarkastella Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyöryhmän pyrkimystä kohti uudenlaista palvelukulttuuria, joka kuvaa työryhmän tapaa toimia jaettuun asiantuntijuteen perustuvana ryhmänä sekä ryhmän tapaa toteuttaa kuntien informaatio-ohjausta. Ohjauksen pääpainoksissa on korostunut aluehallintoviraston lakisääteisiin tehtäviin kuuluva kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteiden ohjaus kuntaohjauksikäyntien muodossa.

Tapaustutkimuksessa etsittiin vastauksia siihen 1) mitä määrällisiä muutoksia on tapahtunut aluehallintovirastojen toimialueiden kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteissa vuosina 2013, 2016, 2020 ja erityisesti Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kuntien rakenteiden määrällisessä kehityksessä verrattuna muuhun maahan, sekä 2) Millaisena Etelä-Suomen aluehallintoviraston työryhmän toteuttama informaatio-ohjaus näyttää vuosina 2014-2020 kuntaohjauksikäynneille osallistuneiden toimijoiden antamissa palautteissa.

Tutkimusaineistoina käytettiin 1) Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemiä yhteenvetoja Manner-Suomen kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteista. Yhteenvedot perustuivat aluehallintovirastojen keräämiin tietoihin ja niistä tehtyihin selvityksiin sekä 2) Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyön ryhmän kuntaohjauksikäyntien palautekyselyihin kirjattuihin avovastauksiin.

Teoriakehyksen mukaiset avainkäsitteet olivat: informaatio-ohjaus, tiedolla johtaminen, systemisyys ja jaettu asiantuntijuus. Tulosten perusteella kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteet ovat määrällisesti kehittyneet jokseenkin yhdenmukaisesti ja määrällinen muutos on ollut yhteismitallista eri aluehallintovirastojen kesken. Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa rakenteet ovat kehittyneet määrällisesti tarkasteltuna merkittävästi. Kuntaohjauksikäynneiltä annetuissa osallistujien näkemyksissä korostuivat erityisesti tiedon merkitys, ohjauksikäyntien hyödyllisyys, yhteisöllisyys sekä osallisuuden toteutuminen.

Avainsanat (asiasanat)

informaatio-ohjaus, jaettu asiantuntijuus, palvelukulttuuri, systeemisyys, tiedolla johtaminen

Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)

Liitteenä kyselyt, 25 sivua

Heimala Heli

Towards a new kind of guidance

a case study on the implementation of information guidance for municipal harm prevention by the Regional Administrative Agency of Southern Finland

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, December 2022, 49 pages

Degree program in network management, social and health sector. Thesis. Master's degree.

Permission for open access publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

The regional administrative agencies have a statutory obligation to guide municipalities' preventive work on intoxicants. The information guidance of municipalities' drug prevention work has traditionally been carried out by the chief inspector of the regional administrative agency responsible for guidance and supervision appointed to the task. With the preparation and implementation of the Prevention of Substance Abuse Act (523/2015), which entered into force in 2015, as well as the national Prevention of Substance Abuse Action Program (STM, 2015), the law's guidance instrument, the development and implementation of municipal information guidance, in addition to one actor responsible for guidance and supervision, in cooperation with the different responsibilities of the regional administrative agency, the regional administrative agency of Southern Finland's preventive in the substance abuse group. The aim of the thesis was to examine the efforts of the prevention work group of the Southern Finland Regional Administration Office towards a new kind of service culture, which describes the way the work group operates as a group based on shared expertise and the way the group implements information guidance of the municipalities. In the main emphasis of the guidance, the guidance of the structures of preventive substance abuse work, which is part of the statutory duties of the regional administrative agency, has been emphasized in the form of municipal guidance visits.

In the case study, answers were sought to 1) what quantitative changes have taken place in the structures of the preventive drug work of the municipalities in the areas of regional administrative agencies in 2013, 2016, 2020, and especially in the quantitative development of the structures of the municipalities in the area of the Southern Finland Regional Administrative Agency compared to the rest of the country, and 2) What kind of information- the guidance is shown in the feedback given by operators who participated in the municipal guidance visits in 2014-2020. The research materials used were 1) Summaries made by the Institute of Health and Welfare on the structures of municipal drug prevention work. The summaries were based on the information collected by the regional administrative agencies and the reports made on them, as well as 2) the open responses recorded in the feedback surveys of the municipal guidance visits of the preventive substance abuse work group of the Southern Finland Regional Administrative Agency.

The key concepts according to the theoretical framework were: information control, management with information, systemic and shared expertise. Based on the results, the structures of the municipalities' preventive substance abuse work have developed somewhat uniformly in terms of quantity, and the quantitative change has been uniform among the different regional administrative agencies. Quantitatively, the structures in the municipalities under the jurisdiction of the Regional Administrative Agency of Southern Finland have developed significantly. In the views of the participants given from the municipal guidance visits, the importance of information, the usefulness of the guidance visits, the sense of community and the realization of participation were particularly emphasized.

information control, shared expertise, service culture, systematicity, management with information

Miscellaneous (Confidential information)

Questionnaires attached, 25 pages

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Aluehallintoviraston tehtävät	4
2.1	Aluehallintoviraston ohjauksen ja valvonnan keinot.....	5
2.2	Kuntien ehkäisevän päihdetyön ohjauksen lainsäädännöllinen tausta.....	7
2.3	Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyön ryhmä informaatio-ohjauksen kehittäjänä	9
2.3.1	Kuntaohjauksikäynneillä toteutetun informaatio-ohjauksen sisältöalueet.....	11
3	Tutkimuksen teoreettinen kehys	13
3.1	Informaatio-ohjaus.....	14
3.2	Tiedolla johtaminen	15
3.3	Systemisyys	17
3.4	Jaettu asiantuntijuus	20
4	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	22
5	Tapaustutkimus uuden palvelukulttuurin kehittämisestä	23
5.1	Tutkimuksen toteutus	23
5.2	Tutkimusaineistot, analyysi ja tulkinta.....	24
5.2.1	Määrällinen tutkimusaineisto.....	24
5.2.2	Laadullinen tutkimusaineisto.....	27
6	Tutkimustulokset	29
6.1	Ehkäisevän päihdetyön rakenteiden määrällinen muutos	29
6.2	Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyöryhmän toteuttaman informaatio-ohjauksen toteutuminen kuntaohjauksikäynneillä	34
6.2.1	Informaatio-ohjaus	35
6.2.2	Tiedolla johtaminen	36
6.2.3	Systemisyys ja jaettu asiantuntijuus.....	38
7	Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset	43
8	Pohdinta	47
8.1	Tutkimuksen luotettavuustarkastelu	48
	Lähteet	50
	Liitteet	54
	Liite 1. Ehkäisevä päihdetyö kunnissa 2020.....	54
	Liite 2. Ehkäisevä päihdetyö kunnissa 2016- kysely.....	67

Liite 3. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa 2013 - kysely	76
Liite 4. Aluehallintoviraston palautekysely	79

Kuviot

Kuvio 1. Informaatio-ohjaus.....	11
Kuvio 2. Informaatio-ohjauksen sisältöalueet kuntaohjauksikäynneillä.....	12
Kuvio 3. Kuntaohjauksikäyntien ohjauksen ja yhteistyön elementit	13

Taulukot

Taulukko 1. Systemisen muutoksen aikaansaamiseksi tehtävät asiat (mukailten THL, 2019) .	18
Taulukko 2. Kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteita koskevat kysymykset.	26
Taulukko 3. Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö alueittain v. 2013, 2016,2020	30
Taulukko 4. Ehkäisevän päihdetyön lakisääteinen toimielin alueittain v. 2013,2016, 2020.....	31
Taulukko 5. Ehkäisevän päihdetyön monialainen työryhmä alueittain v. 2013, 2016,2020.....	32
Taulukko 6. Ehkäisevän päihdetyön sisältävä suunnitelma/strategia alueittain v. 2013,2016,2020	33
Taulukko 7. Informaatio-ohjaus ja tiedolla johtaminen	34
Taulukko 8. Systemisyys ja jaettu asiantuntijuus.....	39

1 Johdanto

Kiinnostukseni tutkia kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteiden kehitystä sekä aluehallintoviraston kuntien ehkäisevän päihdetyön informaatio-ohjausta on syntynyt toimiessani Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyöryhmän (jatkossa ESAVIN ept-ryhmä) puheenjohtajana vuodesta 2012 lähtien.

Aluehallintovirastoilla on lakisääteinen velvollisuus ohjata kuntien ehkäisevää päihdetyötä. Kuntien ehkäisevän päihdetyön informaatio-ohjausta on perinteisesti toteutettu tehtävään nimetyn ohjauksesta ja valvonnasta vastaavan aluehallintoviraston sosiaalihuoltoyksikön ylitarkastajan toimesta. Vuonna 2015 voimaantulleen ehkäisevän päihdetyölain (523/2015) sekä lain ohjausinstrumentin kansallisen ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman (STM,2015) valmistelun ja toimeenpanon myötä kuntien informaatio-ohjausta alettiin kehittämään ja toteuttamaan yhden ohjauksesta ja valvonnasta vastaavan toimijan lisäksi aluehallintoviraston eri vastualueiden yhteistyönä ESAVIN ept-ryhmässä. Työryhmässä on edustus sosiaali- ja terveydenhuollon, opetus- ja kulttuuritoimen nuorisotoimialan, alkoholihallinnon sekä ympäristöterveydenhuollon yksiköistä.

Työryhmän vuosina 2014 - 2020 toteuttaman informaatio-ohjauksen pääpainotuksissa on korostunut aluehallintoviraston lakisääteisiin tehtäviin kuuluva kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteiden ohjaus. Kunnan ehkäisevän päihdetyön rakenteita ovat 1. lakisääteinen toimielin, 2. ehkäisevän päihdetyön monialainen työryhmä, 3. ehkäisevän päihdetyön sisältävä ja sitä ohjaava strategia tai toiminnan suunnitelma, sekä 4. ehkäisevästä päihdetyöstä käytännössä vastaava taho esimerkiksi yhdyshenkilö tai koordinaattori. Tästä kokonaisuudesta käytän jatkossa käsitettä *ehkäisevän päihdetyön rakenteet*.

Kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteiden kehitystä seurataan aluehallintovirastojen kunnilta keräämien tietojen ja niistä tehtyjen selvitysten kautta. Selvitysten tuomalla tiedolla pystytään luomaan aluehallintoviraston kuntien ehkäisevän päihdetyön informaatio-ohjaukselle sisältöjä.

Tarkastelen opinnäytetyössäni kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteiden kehityksessä vuosina 2013-2020 tapahtuneita määrällisiä muutoksia sekä, ESAVIN ept-ryhmän pyrkimystä kohti uudenlaista palvelukulttuuria, joka kuvaa työryhmän tapaa toimia jaettuun asiantuntijuuteen perustuvana ryhmänä sekä ryhmän tapaa toteuttaa kuntien informaatio-ohjausta. Grönroos (2009,452) on

määritellyt, että palvelukulttuuri on olemassa silloin, kun palveluhenkisyys ja kiinnostus asiakkaista ovat tärkeimpiä asioita organisaatiossa. Tutkin kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteiden määrällisen kehityksen lisäksi kuntatoimijoiden näkemyksiä ESAVIN ept-ryhmän informaatio-ohjauksesta ept-ryhmän kuntaohjausta käynneillään kokoamien palautekyselyjen avulla.

Tutkimukseni tavoitteena on tuottaa tietoa 1) mitä määrällisiä muutoksia on tapahtunut aluehallintovirastojen toimialueiden kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteissa vuosina 2013, 2016, 2020, sekä erityisesti Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kuntien rakenteiden määrällisessä kehityksessä verrattuna muuhun maahan ja 2) Millaisena Etelä-Suomen aluehallintoviraston työryhmän toteuttama informaatio-ohjaus näyttäytyy vuosina 2014-2020 kuntaohjauskäynneille osallistuneiden toimijoiden antamissa palautteissa.

2 Aluehallintoviraston tehtävät

Aluehallintovirasto (AVI) on alueellinen ohjaus-, lupa- ja valvontaviranomainen. Viraston toimintaa ohjaa sosiaali- ja terveydenhuollon osalta sosiaali- ja terveysministeriö (STM). Aluehallintovirasto tekee yhteistyötä muun muassa STM:n, Valviran ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kanssa.

Aluehallintovirasto toimii alueellisesti kuudessa organisaatiossa (Lappi, Länsi- ja Sisä-Suomi, Lounais-Suomi, Etelä-Suomi, Itä-Suomi ja Pohjois-Suomi). Etelä-Suomen aluehallintovirasto (ESAVI) toimii Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Uudenmaan, Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan alueilla ja toimialueeseen kuuluu 62 kuntaa.

Aluehallintoviraston toiminnan ja kehittämisen painopisteet kohdistuvat toiminnan asiakaslähtöisyyden tehostamiseen, uusien toimintatapojen haltuunottoon, sekä yhteistyön ja poikkihallinnollisuuden vahvistamiseen.

AVIN henkilöstöstrategia 2020-2023 nostaa yhdeksi painopistealueeksi verkostomaisuuden ja asiakkuusstrategia 2020-2023 linjaa palvelujen kehittämisestä ja toteuttamisesta yhteistyössä asiakkaiden ja sidosryhmien kanssa.

Aluehallintovirastojen ja Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten yhteinen strategia 2020 -2023 määrittelee toiminnan arvot seuraavasti: 1. Asiakslähtöisyys, jossa palvelu toteutuu oikeudenmukaisesti, riipeästi ja intressejä yhteensovittaen. 2. Asiantuntijuus, jonka mukaisesti asiakkaillemme tarjotaan parasta asiantuntemusta ja tietoa. 3. Yhteistyö, joka toteutuu työskentelemällä yhdessä vaikuttavasti ja tuloksellisesti hallinnon rajat ylittäen, sekä kehittämällä toimintaa avoimesti ja vuorovaikutuksessa.

2.1 Aluehallintoviraston ohjauksen ja valvonnan keinot

Aluehallintoviraston vakiintuneita ohjausmuotoja ovat koulutus- ja muiden tilaisuuksien järjestäminen sekä kuntiin tehtävät ohjauskäynnit, joissa korostuvat vuorovaikutuksellisuus ja tiedonvaihto. Näitä järjestetään erityisesti aluehallintoviraston toimialaan kuuluvien tehtävien ohjauksiksi sekä lainsäädännön toimeenpanon tukemiseksi.

STM:n selvityksen (2014) mukaan ”ohjauksen ja valvonnan käsitteet eivät ole toisiinsa nähden erillisiä, vaan liittyvät osittain toisiinsa. Valtiollisten toimijoiden toteuttaman ohjauksen keinot jaetaan pääsääntöisesti *normiohjaukseen, resurssiohjaukseen, informaatio-ohjaukseen ja valvontaan.*”

”*Normiohjauksella* tarkoitetaan eduskunnan säätämiä lakeja, valtioneuvoston tai ministeriöiden antamia asetuksia sekä näitä alemman asteisia viranomaismääräyksiä. Nämä kaikki ovat velvoittavia ja niiden noudattamista valvotaan.”

”*Resurssiohjauksessa* päätetään voimavarojen kohdennuksesta. Valtion resurssiohjauksen keskeisin väline on eduskunnalle vuosittain annettava talousarvioesitys, jonka perusteella tehdään päätös valtion käytettävien voimavarojen tasosta ja kohdentamisesta. Valtio osallistuu valtiosuusjärjestelmän kautta niihin kustannuksiin, jotka syntyvät, kun kunnat järjestävät lakisääteiset palvelut. Valtio toteuttaa julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon resurssiohjauksen ensisijaisesti valtiosuusjärjestelmän sekä peruspalveluohjelman avulla.”

”Informaatio-ohjauksen tarkoitus on vaikuttaa tiedon avulla. Käsite laajasti ymmärrettynä tarkoittaa, että informaatio-ohjaus voi toteutua esimerkiksi oppaiden, suositusten, julkaisujen, koulutusten, kuntakäyntien, kehittämishankkeiden sekä tilasto- tai tutkimustiedon ja asiantuntijapalvelujen välittämisenä.”

”Valvonta liittyy kaikkiin edellä mainittuihin ohjausmuotoihin, vaikkakin valvonnan merkitys eri ohjausmuodoissa on erilainen. Normiohjauksen yhteydessä valvonnalla huolehditaan, että asetettuja säännöksiä tai määräyksiä noudatetaan ja että säännösten tulkinta on tarkoituksenmukaista. Valvonnalla varmistetaan, että toimintaan ohjatut resurssit käytetään tarkoituksenmukaisesti. Informaatio-ohjauksen yhteydessä valvonnan luonne on pääpiirteittäin tiedon jakamista ja arviointia.”

Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisen valvontaohjelman (2021) mukaan ”valvontaviranomaiset toteuttavat suunnitelmallista valvontaa järjestämällä valtakunnallisia ja alueellisia tilaisuuksia, työkokouksia, sekä ohjaus- ja arviointikäyntejä. Kaikki em. tilaisuudet voivat olla laajasti asiakas- ja potilasturvallisuutta sekä perusoikeuksia käsitteleviä tai tiettyyn aihealueeseen keskittyviä tilaisuuksia. Valvonnallisiin tilaisuuksiin kutsutaan tilaisuudesta riippuen palvelun järjestäjiä ja tuottajia, kokemusasiantuntijoita, asiakkaita, potilaita, heidän läheisiään ja heitä edustavia tahoja. Eri sidosryhmien osallistumisella edistetään myös toimijoiden välistä tiedonvaihtoa, yhteistyötä ja verkostoitumista. Tilaisuuksissa käsitellään aina myös alueellisia erityiskysymyksiä. Ohjaus- ja arviointikäyntien tavoitteena on tukea palvelun kehittämistä ja omavalvontaa. Käynnit ovat Valviran tai aluehallintoviraston tai virastojen yhdessä järjestämiä tapaamisia, joissa valvontaviranomainen käy yhdessä kohdealueen toimijoiden kanssa läpi etukäteen sovittua toimintaa/toimintakokonaisuutta ja arvioi yhdessä toimijoiden kanssa mahdollisia kehittämistarpeita ja -aikatauluja. Tilaisuuteen voi tarvittaessa osallistua palvelun käyttäjiä tai heidän edustajiaan tai valvova viranomainen voi kuulla heitä tapaamisen yhteydessä. Ohjaus- ja arviointikäynnillä valvova viranomainen jakaa tietoa ja antaa palautetta, mutta saa sitä samalla myös itse ja voi näin arvioida valvonnan ja ohjauksen vaikuttavuutta ja kehittää omaa toimintaansa. Ohjauskäynneillä painottuvat vuorovaikutus, vastavuoroisuus ja tiedonvaihto. Ohjaus- ja arviointikäyntien keskeinen tavoite on omavalvonnan vahvistaminen sekä hyvien käytäntöjen levittäminen.”

2.2 Kuntien ehkäisevän päihdetyön ohjauksen lainsäädännöllinen tausta

AVIn toteuttama kuntien ehkäisevä päihdetyön ohjaus on lakisäateistä toimintaa ja se tukeutuu perustuslakiin, lakiin ehkäisevän päihdetyön järjestämiseksi, alkoholilakiin, tupakkalakiin, huumausainelakiin, rahapelilakiin, terveydenhuoltolakiin, sosiaalihuoltolakiin ja päihdehuoltolakiin. Valtion ja kuntien velvollisuus on luoda työlle riittävät rakenteet. Ehkäisevän päihdetyön toimijakenttä on laaja ja sitä tekevät monet eri viranomaiset, järjestöt, yritykset ja yhteisöt (Heimala, 2017).

Ennen nykyisen vuonna 2015 voimaantulleen ehkäisevän päihdetyölain (523/2015) voimaantuloa aluehallintovirastot ja sen edeltäjänä toimineet lääninhallitukset toteuttivat kuntien informaatio-ohjausta ja valvontaa raittiustyölain (828/1982) ja sen yhteydessä annetun raittiustyöasetuksen (822/76) mukaisesti. Kuntatasolla raittiustyötä tekivät kunnissa toimivat raittiuslautakunnat sekä raittiustyötoimen viranhaltijat. Ehkäisevän päihdetyön johtaminen sekä ohjaus- ja valvontatoimet kuuluivat sosiaali- ja terveysministeriölle ja sen alaisina toimiville lääninhallituksille (myöhemmin aluehallintovirastoille).

Raittiustyölaki ja -asetus uudistettiin joulukuussa 2015 kun Suomeen saatiin laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015). Uudella lailla haluttiin tuoda uudenlaista työtettä ennen kaikkea kuntien ehkäisevään päihdetyöhön. Lain määritelmässä ”ehkäisevä päihdetyö on toimintaa, jonka pohjalta päihteiden käyttöä ja käytöstä aiheutuvia terveydellisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia haittoja tulee ehkäistä. Lain määritelmän myötä rahapelaaminen sisällytettiin ehkäisevään päihdetyöhön päihteiden ja tupakkatuotteiden ohella (STM, 2015).”

Ennen uutta lakia Suomessa oltiin tilanteessa, jossa eri selvitykset (mm. Strand 2011) osoittivat, että raittiustyölain mukainen kuntien ehkäisevän päihdetyön ohjaus oli riittämätöntä. Raittiustyölaki koettiin myös käsitteellisesti vanhentuneeksi. Kuntien käytännön toimissa ja resursseissa oli lisäksi suurta vaihtelevuutta (Heimala 2017).

Uusi laki (523/2015, 4§) tarkensi ja linjasi STM:n, THL:n ja AVI:n vastuut ja ohjaussuhteet ehkäisevässä päihdetyössä. Lain mukaan ” Sosiaali- ja terveysministeriö johtaa ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kehittää ja ohjaa ehkäisevää päihdetyötä koko maassa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Aluehallintovirastot ohjaavat toimialueensa kuntia ehkäisevää päihdetyötä, suunnittelevat ja kehittävät sitä yhteistyössä muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa sekä tukevat toimialueensa kuntia ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä (STM, 2015).”

Laki tarvitsee toteutuakseen paikallisella tasolla tehtävän työn. Ehkäisevää päihdetyötä tulee toteuttaa osana kunnan päätöksentekoa. Työn on oltava strategisesti suunniteltua ja resursoitua ja sitä tulee johtaa ja arvioida. Erityistä painoarvoa laissa (523/2015, 5§, 6§) osoitettiin kuntien nimemälle toimielimelle, joka vastaa ehkäisevän päihdetyön tehtävistä sekä työn tarpeenmukaisesta organisoinnista alueellaan.

Etelä-Suomen aluehallintovirastossa eri hallinnonalat osallistuvat ehkäisevän päihdetyön ohjauksen toteutukseen oman lainsäädäntönsä lähtökohdista. Keskeiset hallinnonalat määrittelevät tehtävänsä seuraavasti:

Sosiaalihuoltolain (1301/2014, 7§) mukaan ”rakenteellisella sosiaalityöllä on huolehdittava sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon välittymisestä ja sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntämisestä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.”

Terveydenhuoltolain (1326/2010, 12§) mukaan ”kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia sekä toteutettuja toimenpiteitä tulee seurata ja niistä tulee raportoida vuosittain valtuustolle. Valtuustolle tulee laatia myös kerran valtuustokaudessa laajempi hyvinvointikertomus. Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain (523/2015, 5§) mukaan ehkäisevä päihdetyö kuuluu osaksi kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä sitä koskevaa suunnittelua ja raportointia. Ehkäisevästä päihdetyöstä ja päihdetilanteesta väestöryhmittäin raportoidaan vuosittain valtuustolle ja nämä asiat sisällytetään laajaan hyvinvointikertomukseen. Hyvinvointikertomusta voidaan täydentää erillisellä suunnitelmalla (esim. mielenterveys-, päihde- tai hyvinvointisuunnitelma), joka pitää sisällään myös ehkäisevän päihdetyön.”

Ehkäisevä työote on vahvasti läsnä myös alkoholilaissa. Alkoholilaissa (1102/2017, 1§) todetaan, että ”lain tarkoituksena on alkoholin kulutusta ohjaamalla ehkäistä alkoholipitoisista aineista aiheutuvia yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja.”

Tupakkalain (549/2016, 7§) mukaisesti ”aluehallintovirasto ohjaa kuntia tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten toimeenpanossa toimialueellaan. Aluehallintovirasto huolehtii myös alueellisesta toiminnasta tupakoinnin lopettamiseksi.”

2.3 Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyön ryhmä informaatio-ohjauksen kehittäjänä

Pajukosken (2000) mukaan valtiollisten ohjausjärjestelmien ja toimintalogiikan uudelleenjärjestelyn keskeinen muutos on ollut valtion kuntiin kohdistuvien normi- ja budjettiohjauksen purkautuminen ja sen myötä tieto-ohjauksen aseman vahvistuminen. Majoisen (2001) mukaan vuonna 1995 voimaantulleella kuntalain uudistuksella tavoiteltiin parannusta julkisten tehtävien paikalliseen koordinointiin, kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen kunnallisessa päätöksenteossa sekä alueellisten erityispiirteiden huomioonottamisen edistämiseen julkisen sektorin toiminnan suunnittelussa. Ehkäisevän työn kentässä keskitetyn säätelyn purkautumisen myötä paikallinen omaehtoisuus ja kunta-autonomia lisääntyivät samalla kun ohjaus- ja tiedonkulkusuhteet valtiollisen ja paikallisen tason välillä katkesivat. (Warpenius 2002, 24 -47).

Alueellista ehkäisevän päihdetyön koordinaatiota on kehitetty valtakunnallisesti AVlen, THL:n ja STM:n yhteistyöllä ensin kansallisen Alkoholiohjelman (STM, 2004), sittemmin Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmatyön (STM, 2015) muodossa. Tämän kehittämis- ja yhteistyön tuloksena syntyi alueellinen koordinaatiomalli, joka on osoittautunut AVlen koordinaatio- ja ohjaustyössä yhteistoiminnan edellytykseksi. Työmalli on arvioitu (Kiijärvi-Pihkala 2010) ja alueellinen koordinaatio on tehty myös käytännössä näkyväksi. Alueellisella koordinaatiomallilla on mahdollistettu riittävän yhdenmukainen ehkäisevän päihdetyön ohjausrakenne AVlen sisäisten poikkihallinnollisten yhteis-

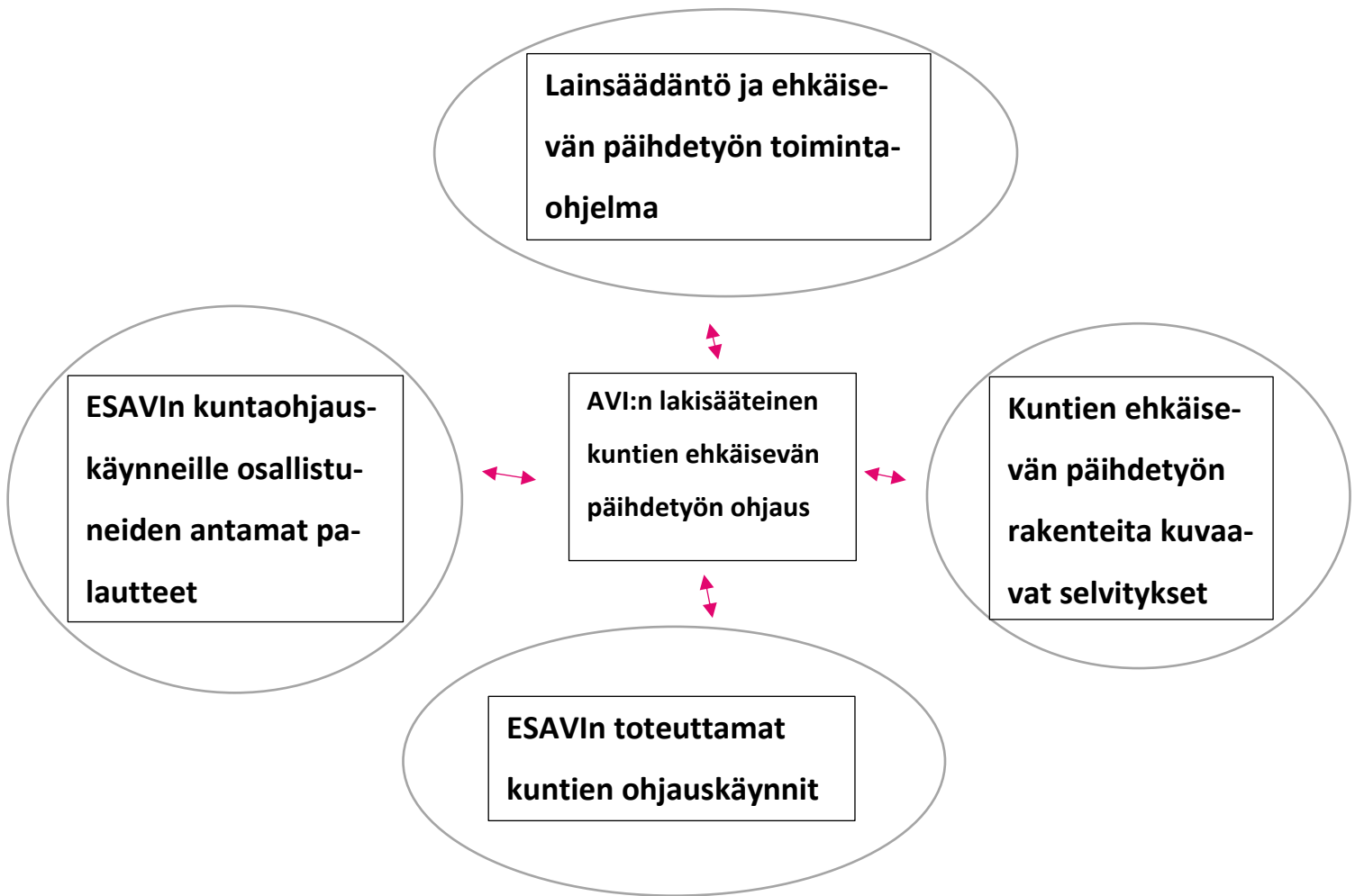
työrakenteiden muodostumiseen sekä AVI:n ja kuntien väliseen ohjaustyöhön. Alueellinen koordinaatio tarkoittaa aluehallintoviraston toimijoiden ja kuntien yhteistyötä päihdehaittojen ehkäisyssä. Aluehallintoviraston toimija (ylitarkastaja) ohjaa ja tukee tämän mukaisesti ehkäisevän päihdetyölain edellyttämällä tavalla ehkäisevän päihdetyön toteutumista alueellaan.

Laki ehkäisevästä päihdetyöstä (523/2015) täsmentää aluehallintovirastojen ohjaustehtävää ja lain soveltamisopas Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma (STM 2015) on määrittänyt kansallisen tason tavoitteet ja yhteydet AVI:n työhön seuraavasti: ”Aluehallintovirastot varmistavat alueellaan erityisesti eri hallinnonalojen poikkihallinnollisen yhteistyön ja tukevat lain toteutumista alue- ja kuntatasolla. Aluehallintovirastoissa keskeisiä ohjauksen keinoja ovat yhdyshenkilöverkostot, ennakoivan valvonnan kuntakäynnit ja vuorovaikutusohjaus, alueellisten päihdetilastojen (kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteista tehdyt selvitykset) koostaminen sekä yhteistyökokoukset. Alueellista ohjaustehtävää tukevat aluehallintovirastoissa toimivat koordinaattorit (ylitarkastajat), sekä ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavat poikkihallinnolliset ryhmät.”

Etelä-Suomen aluehallintovirastossa nimettiin vuonna 2012 Ehkäisevän päihdetyön työryhmä, jonka tehtävänä oli varmistaa poikkihallinnollinen yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon-, opetus- ja kulttuuritoimen vastuualueen nuorisotoimen- ja alkoholihallinnon sekä myöhemmin myös ympäristöterveydenhuollon kesken. Työryhmään nimettiin asiantuntijajäsenet em. yksiköistä.

Työryhmän poikkihallinnollisen yhteistyön vakiintumisen sekä ehkäisevän päihdetyö lain (523/2015) myötä muiden aluehallintovirastojen ehkäisevän päihdetyöryhmistä poiketen ESAVI:n ept-ryhmä keskittyi vuosina 2014- 2020 kehittämään ja toteuttamaan vuosittain toteutettavia informaatio-ohjauskäyntejä toimialueensa kuntiin.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston työryhmä on hyödyntänyt kuntaohjauskäyntien valmistelussa ja toteuttamisessa ehkäisevän päihdetyön rakenteita kuvaavien selvitysten tuomaa tietoa. Lainsäädäntö ja kansallinen ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma säätelee AVI:n informaatio-ohjauksen painopistealueita sekä sitä mitä selvityksissä tarkastellaan. Selvityksistä saatua tietoa hyödynnetään informaatio-ohjauksen suuntaamisessa kuntaohjauskäynneille. Kuntatoimijoiden ohjauskäynneiltä saatua palautetta hyödynnetään ESAVI:n työryhmän informaatio-ohjauksen kehittämisessä ja arvioinnissa. Informaatio-ohjaus on kuvattu kuviossa 1.

Kuvio 1. Informaatio-ohjaus

2.3.1 Kuntaohjauskäynneillä toteutetun informaatio-ohjauksen sisältöalueet

Tähän olen jäsentänyt kuntaohjauskäyntien Informaatio-ohjauksen keskeiset sisältöalueet, joita on käsitelty yhteistyössä kuntien ja ESAVIN ept-ryhmän kesken kuntaohjauskäynneillä. Näitä ovat ehkäisevän päihdetyön rakenteita kuvaavien selvitysten tuottaman tiedon lisäksi ajankohtaiset lainsäädäntöuudistukset, kansalliset suunnitelmat ja suositukset kuten ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmassa määriteltyjen painopisteiden mukainen työ sekä näyttöön perustuvat työmenetelmät. Informaatio-ohjauksen sisältöalueita ohjauskäynneillä on kuvattu kuviossa 2.

Kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteita kuvaavien selvitysten tuottama tieto (rakenteet ja resurssit)	Lainsäädäntöuudistukset ja niiden yhteys kuntien ehkäisevän päihdetyöhön	Kansalliset ja alueelliset suositukset, suunnitelmat ja ohjelmat	Tutkitut ja näyttöön perustuvat ehkäisevän päihdetyön työmenetelmät
KUNTIEN ERI PALVELUISSA TAPAHTUVA TYÖ			

Kuvio 2. Informaatio-ohjauksen sisältöalueet kuntaohjauksen käytännöllä

Ohjauksen käytännöt toteutettiin Uudenmaan kuntien osalta kuntaryppäittäin ja muiden Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueiden osalta maakunnittain tai sote-kuntayhtymäpohjaisina alueellisina tilaisuuksina. Jokaisen tilaisuuden suunnittelussa ja valmistelussa työryhmä teki yhteistyötä valitun isäntäkunnassa toimivan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilön kanssa. Isäntäkunnasta järjestettiin pääsääntöisesti tilaisuuden pitopaikka sekä tilaisuuden avauspuheenvuoro, jonka piti ylempää kuntajohtoa edustanut toimija. Jokaisessa tilaisuudessa myös paikallisilta toimijoilta oli etukäteen pyydetty kommenttipuheenvuorot ohjauksessa käsiteltävistä sisältöaiheista. Lainsäädäntöuudistuksia käsiteltiin osassa tilaisuuksia myös ohjaavan ministeriön toimesta. Laaja-alainen ehkäisevä päihdetyö ei toimintana koske vain yhtä toimijatahoa ja näin ollen myös kuntaohjauksen käytännöllä osallistuneet toimijat eivät edustaneet vain yhtä hallinnonalaa tai toimijatahoa. Työryhmän toteuttamaa ohjausta ja yhteistyötä on kuvattu kuviossa 3.

<p>Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyöryhmän toimijoiden välisellä yhteistyöllä toteutettava tapa ohjata kuntia ehkäisevän päihdetyön sisällöissä ja rakenteissa</p>	<p>Suunnitelmallinen yhteistyö tilaisuuden isäntäkunnassa toimivan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilön kanssa</p>	<p>Kunnissa, seuduilla/alueilla toimivien toimijoiden etukäteen valmistelemat kommenttipuheenvuorot käsiteltäviin aiheisiin</p>	<p>Eri ministeriöiden toteuttamat ohjauspuheenvuorot kuntiin/alueille</p>
---	---	---	---

Kuvio 3. Kuntaohjauskäytien ohjauksen ja yhteistyön elementit

3 Tutkimuksen teoreettinen kehys

Tässä tapaustutkimuksessa olen rajannut avainkäsitteiksi seuraavat: informaatio-ohjaus, tiedolla johtaminen, systeemisyys ja jaettu asiantuntijuus. Informaatio-ohjaus ja tiedolla johtaminen kuvaavat ESAVI:n ept-ryhmän toteuttamaa lakisääteistä tehtävää. Työryhmän informaatio-ohjaus perustuu ESAVI:n kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteista tekemien selvityksien sekä kansallisen ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman painopisteiden määrittelemän tiedon mukaiseen ohjaukseen. Systeemisyys ja jaettu asiantuntijuus kuvaavat ryhmän sisäistä yhteistyötä sekä ryhmän tapaa ohjata kuntia.

3.1 Informaatio-ohjaus

Ehkäisevän päihdetyön lain (523/2015) voimaantulon myötä kuntien ehkäisevän päihdetyön informaatio-ohjauksen elementit nousevat kansallisen Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman (STM 2015) painopistealueista. Painopisteiden mukaisesti ”ehkäisevä päihdetyö (EPT) voi olla kattavaa, vaikuttavaa ja kustannustehokasta silloin kun 1. ehkäisevän päihdetyön valtakunnalliset, alueelliset ja paikalliset rakenteet ovat kunnossa, 2. haitoista on riittävästi tutkittuun tietoon perustuvaa viestintää yksilöiden valintojen ja sosiaali- ja terveystieteiden tueksi, 3. riskikäyttö ja haitat tunnistetaan ja tarjotaan tukea varhaisessa vaiheessa, 4. haittojen ehkäisyyn panostetaan lähiyhteisöissä, 5. paikallista alkoholi-, tupakka- ja rahapelipolitiikkaa toteutetaan suunnitellusti ja 6. ammattilaisilla on riittävästi ehkäisevän päihdetyön osaamista.” Informaatio-ohjaus on luonteeltaan monisuuntaista. Tieto kulkee valtakunnan tasolta paikalliselle tasolle kuntiin ja takaisin; kuntien, aluehallintovirastojen, THL:n ja ministeriön välillä. Kansallisten tavoitteiden mukaisesti aluehallintoviraston tehtävänä on ohjata rakenteiden kuntoon saattamisessa niitä kuntia, joissa tarvetta siihen on.

Eduskunnan tarkastusvaliokunta (2008) on kiinnittänyt informaatio-ohjauksen yhteydessä merkittävää kaksisuuntaisuuteen. Samalla kun kuntatason olosuhteista, olemassa olevista palveluista ja toimintakäytännöistä kerätty tieto välittyy valtakunnalliselle tasolle, on tärkeää huomioida myös valtakunnallisen tiedon välittyminen paikallisen toiminnan yhteyteen. Verkostoyhteistyötä ja yhdessä kehittämistä voidaan kuvata informaatio-ohjauksen yhteydessä toimintana, joissa kansallisten toimijoiden tehtävänä on mahdollistaa ja tukea työkokonaisuuksissa tehtävää kehittämistyötä (Wilskman & Lähteenmäki 2010, 402).

Stenvallin ja Syväjärven (2006) mukaan informaatio-ohjaus tarkoittaa sellaisen informaation jakamista, joilla pyritään vaikuttamaan ohjauksen kohteena olevaan toimijaan (Wilskman & Lähteenmäki 2010, 400). Hansson (2002) on määritellyt informaatio-ohjauksen lähtökohdaksi ohjauksen toteuttamisen tietoon perustuvaa informaatiota välittämällä. Stenvallin ja Syväjärven (2006) mukaan informaatio ja siihen liittyvä ohjaus liittyvät väistämättä toisiinsa. Kirjallisuudessa informaatio-ohjauksessa käytettäviä välineitä on mainittu erilaisten ohjaavien dokumenttien kuten oppaiden, suositusten ja muiden julkaisujen laatiminen, sekä lainsäädännön toimeenpanossa

käytettävien tietojen jakaminen sekä erilaisissa yhteyksissä tapahtuva vuorovaikutus ja tietojen vaihto (THL 2011,6).

3.2 Tiedolla johtaminen

Tiedolla johtamista (knowledge management) kuvataan toimintana, jossa tietoa tuotetaan, varastoidaan, välitetään ja hyödynnetään. Tämän mukaisesti tieto kehittyy vastavuoroisissa yhteyksissä. Tiedolla johtamisen merkitys osana informaatio-ohjausta edellyttää välitettävän tiedon tarkastelua sekä siitä viestimistavan tärkeyttä. Laadukkaan välitettävän tiedon tulee olla ajantasaista, ajankoh- taista, määriteltyä ja perusteltua sekä oikeaksi todettua. Huomioitavaa on myös informaation hyö- dyntäminen ja sen tulkinta. Tiedolla johtamisen käytännön toteuttamisen merkitys näyttäytyy siinä, miten nopeasti organisaatio kykenee huomioimaan toiminnan tapahtumat (Jalonen, 2015, 5). Stenvallin ja Syväjärven (2006) mukaan tiedottamisen ja tiedolla johtamisen kannalta informaatio-ohjauksessa olisi tärkeää kehittää työtä dialogisempaan ja yhdessä sovitun mukaiseen toimintaan. (THL 2011,10).

Laihonen, ym. (2013,11) ovat pohtineet tiedosta synnyttävää arvonluontia. Heidän mukaansa tämä toteutuu, kun tietoa otetaan käyttöön sekä toteuttavassa työssä kuin myös työn kehittäm- sessä siten, että tietojohdamista lähestytään tiedon hyödyntämisen näkökulmasta. Tiedon kerää- minen ja varastointi eivät itsessään ole keskeistä vaan se, miten saatua tietoa voidaan jalostaa.

Tiedon käsitettä tarkasteltaessa huomioidaan sen laaja-alaisuus sekä mahdollisuudet jäsentää sitä monin tavoin. Tiedolla johtamisen yhteydessä yleisesti käytetty tapa on kuvata tiedon eri tasoja kolmen avainkäsitteen kautta, jotka ovat *data*, *informaatio* ja *tietämys tai tieto*. Tiedon käsitteis- tää tarkasteltaessa tulee kiinnittää huomiota sen tarkkuuteen. Tarkasteltaessa tietoa saatetaan tarkoittaa esimerkiksi dataa. (Laihonen, ym. 2013, 17-19).

Jalosen mukaan tiedolla johtaminen on organisaation käsityksen kasvattamista sisäisen ja ulkoisen tiedon ja informaation huomioimiseen ja siitä viestimiseen sekä tiedon hyödyntämiseen liittyvien toimintojen hallintaan ja johtamiseen (Jalonen, 2015,4).

Soikkeli & Warsellin (2013) mukaan ehkäisevän päihdetyön toimissa sekä viestinnässä on tarpeellista huomioida työn eettisyys. Ehkäisevän päihdetyön käytännön toteutuksessa sekä sen suunnittelussa tulee huomioida lähtökohtaisesti työtä ohjaava laki, asiakkaiden ja muiden kohderyhmään kuuluvien kulttuuriset tekijät ja arvopohja sekä tiedon tuottaminen osaksi yhteiskunnassa käytävää keskustelua. Esitetyn tiedon tulee olla oikeaa ja avoimesti perusteltua sekä hyödyllisesti ja ymmärrettävästi vastaanottajalle esitettyä, huomioiden kunnioittava lähestymistapa. Valikoimalla tai rajoittamalla vastaanottajalle tarjottua tietoa toimitaan epäeettisesti (STM 2015, 41).

Kuntien ja alueiden tulisi ehkäisevässä päihdetyössä perustaa työnsä tutkimustietoon, jossa on huomioitu alueen päihteiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö sekä rahapelaamisen yleisyys ja niistä aiheutuvat haitat. Lisäksi käytettävien työmenetelmien sekä ehkäisevän päihdetyön toimien tulisi nojata olemassa olevaan tieteelliseen tietoon sekä tutkittuihin, näyttöön perustuviin toiminnassa käytettäviin hyviin käytäntöihin (Heimala, Markkula 2020).

Ehkäisevän päihdetyön menetelmien ja kohteiden monipuolistuminen on lisännyt toimien eriytynyttä tietopohjaa. Eri toimijatahoilla on toisistaan poikkeavia ammattikäytäntöjä, eikä kaikista sovellettavista menetelmistä ole olemassa tieteellistä vaikuttavuustutkimusnäyttöä. Niinpä ehkäisevän päihdetyön menetelmien tietoperusta pohjautuu myös kokemustietoon ja ammattilaisten käytännön taitoihin ja osaamiseen. Moniammatillisuus ja menetelmien moninaisuus ovat ehkäisevän päihdetyön toimijaidentiteetin ja työn oikeutuksen näkökulmista haasteita (Warpenius, Holmila, Karlsson, Ranta 2015). Laihosen, ym. (2013,18) mukaan kokemuksen kautta henkilölle kertynyttä tietämystä kuvataan hiljaiseksi tiedoksi, joka on osin tiedostettua, osin tiedostamatonta. Hiljaista tietoa voidaan kuvata intuition ja osaamisena ja tätä voi olla vaikea sanoittaa, minkä vuoksi sen siirtäminen henkilöltä toiselle on haasteellista.

Stenvall & Virtanen (2021, 67) ovat todenneet, että yhdellä toimijalla on harvoin itsellään yksin kapasiteettia ratkaista monimutkaisia ilmiöitä. Julkisen hallinnon eri toimijoiden välisen yhteistyön

lisäksi tarvitaan myös yhteistyötä yritysten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Tämä korostaa myös systeemistä muutosta, koska eri toimijat ovat yhä enemmän riippuvaisia toisistaan.

3.3 Systeemisyyys

THL:n mukaan *systeemisyydellä tarkoitetaan sellaista näkökulmaa ihmiselämään, jossa huomio kiinnitetään eri tekijöiden välisiin monitahoisiin vaikutussuhteisiin. Systeemiajattelussa maailmaa tutkitaan kommunikaationa ja vuorovaikutussuhteina, jossa todellisuus nähdään jatkuvasti muuttavana sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentuneena. Systeemisyydessä ajatellaan, että jokainen tekijä kytkeytyy toisiin tekijöihin lukuisin eri välityksin. Monitahoisten liittymien vuoksi jokainen tekijä voi vaikuttaa kaikkiin muihin. Syy–seuraussuhteet eivät siis ole yksisuuntaisia vaan usein kehämäisiä, jolloin jokainen systeemin osa on syy sekä seuraus systeemin sisäisissä vaikutusketjuissa. Muutoksen aikaansaaminen edellyttää, että jokainen toimija tunnistaa oman vaikutuksensa systeemiin (THL 2019, 7).*

Tarkastelen opinnäytetyössäni uudenlaista palvelukulttuuria systeemisenä muutosprosessina, joka kuvaa ESAVI:n ehkäisevän päihdetyön työryhmän tapaa toimia ryhmänä sekä ohjauksen toteuttamista suhteessa kuntiin. Kuntien ehkäisevän päihdetyön informaatio-ohjausta toteutettiin ennen nykyisen lain (523/2015) voimaantuloa Etelä-Suomen lääninhallituksen sekä myöhemmin aluehallintoviraston toimesta etupäässä sosiaalihuoltoyksikössä toimivan ylitarkastajan toimesta. Informaatio-ohjauksesta puuttui ESAVIN sisäinen eri yksiköiden- ja vastualueiden toimijoiden välinen systemaattinen yhteistyö, vuorovaikutus ja tiedonvaihto.

THL:n (2019, 8- 10) mukaan, systeemisellä muutoksella tähdätään ajattelu- ja toimintatapojen pysyvämpään muutokseen ja sillä on tämän mukaisesti kolme keskeistä vaihetta. Ensimmäiseksi systeemisen muutoksen määrätietoinen johtaminen edellyttää, että työntekijät ja johtajat tunnistavat ne systeemiset suhteet, joihin muutoksia haetaan. Tämä toteutuu lähtemällä liikkeelle työntekijöiden arjen kokemuksista selvittämällä dialogissa eli vastavuoroisesti heidän kanssaan sitä, mitkä asiat mahdollistavat ja heikentävät työn toteuttamista. Toisessa vaiheessa systeemiä

muutetaan kokeilujen keinoin. Toiminnassa on tärkeää tunnistaa ne tekijät, jotka edistävät kokonaisvaltaista muutosta eli sellaiset asiat, jotka vaikuttavat merkityksellisesti systeemin toimintaan. Kyseiset asiat voivat ilmentyä ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja kanssakäynnissä. Näiden lisäksi asiat saattavat kytkeytyä myös erilaisiin työpaikalla oleviin tekijöihin, kuten tehokkuuden vaillinaiseen arviointiin. Tekijöiden tunnistamisen myötä, päästään kokeillen kehittämään uudenlaisia tapoja toimia, joilla löydetään tavat tavoiteltuihin muutoksiin. Kolmannessa vaiheessa toteutetaan vakiinnuttaminen säilyttämällä organisaatiossa valmius oppien kehittyä myös tulevaisuudessa. Systeemisen muutoksen tavoittelussa ei tämän mukaisesti tavoitella kehittämään vain hyviä käytäntöjä vaan oppimaan samalla uudenlainen tapa toimia ja ajatella, jossa keskeistä on omaan toimintaan liittyvä tarkastelu ja siitä oppiminen. Systeemiset muutokset ovat luonteeltaan sellaisia, ettei niitä voi hallita, mutta niitä voi yrittää ohjata halutunlaiseksi ja sellaiseksi, joista voi jatkossakin oppia. Systeemisen muutoksen aikaansaamiseksi tehtävät asiat THL:n mukaan on kuvattu taulukossa 1.

Taulukko 1. Systeemisen muutoksen aikaansaamiseksi tehtävät asiat (mukaillen THL, 2019)

<ul style="list-style-type: none"> • Asiakkaiden osallisuuden ja kokemusten mukana pysymisestä huolehtiminen muutoksen keskiössä.
<ul style="list-style-type: none"> • Yhteiseen visioon innostaminen ja sen toteuttaminen yhdessä työntekijöiden kanssa.
<ul style="list-style-type: none"> • Kokonaiskuvan luominen ja viestiminen muutoksen etenemisestä.
<ul style="list-style-type: none"> • Työntekijöiden työn kehittämistä ja muutosta edistävien kokeiluihin tarvittavien rakenteiden suunnittelu.
<ul style="list-style-type: none"> • Dialogisen työskentelytyylin edistäminen, jossa työntekijöille mahdollistuu eri oppimisen tavat kuten onnistumisista sekä virheistä oppiminen.
<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyökumppaneiden kutsuminen mukaan kehittämiseen sekä uusien tarvittavien yhteistyörakenteiden luontiin.
<ul style="list-style-type: none"> • Muutosten tuottamien seurausten ennakointi sekä työntekijöiden tukeminen epävarmuuden sietämisessä sekä kehittämistyön keskeneräisyyden vaiheissa.
<ul style="list-style-type: none"> • Työntekijöiden tehtävien priorisoinnista vastaaminen ja työntekijöiden tämänmukainen ohjaus
<ul style="list-style-type: none"> • Vaikuttavuuden arviointi yhdessä työntekijöiden, yhteistyökumppaneiden ja asiakkaiden kanssa.

ESAVIn ehkäisevän päihdetyönryhmä on pyrkinyt kuntien informaatio-ohjauksessa toteuttamaan näistä erityisesti niitä periaatteita, jotka kuvaavat asiakkaiden osallisuutta, yhdessä ajattelua ja yhteistyötä sekä ryhmän omasta toiminnasta oppimista, toiminnan vaikuttavuutta arvioimalla.

Stenvall & Virtasen (2021, 25-27) mukaan, systeemisille muutoksille on tyypillistä niiden kokonaisvaltaisuus ja se, että muutosprosessin osatekijät ja – vaiheet liittyvät toisiinsa ajallisesti sekä sisältäen. Systeemisellä muutoksella tarkoitetaan sitä, *että julkisen politiikan reformeja toteutetaan vuorovaikutuksellisissa, avointen systeemien toimintaympäristössä, joka koostuu yhteiskunnan eri lohkojen ja sektoreiden toiminnasta ja jonka vaikutukset näkyvät vastaavasti yhteiskunnan eri lohkoilla. Systeeminen muutos koostuu avoimissa osasysteemeissä tapahtuvasta toiminnasta, jonka saavat aikaan systeemeissä toimivat ihmiset, sisältäen sekä toimintaa että informaatiovirtoja.*

Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lainsäädännön toteutuminen oli iso ja merkittävä uudistus kunnissa tehtävälle työlle sekä kuntien toiminnan ohjaukselle. Reformiksi kutsutaan jonkin asian uudistusta sekä muutoksen toimeenpanoa suunnitelmallisesti ja laillisin keinoin. Reformin käsitettä voi tarkastella kahdesta näkökulmasta. Ensimmäisestä näkökulmasta tarkasteltuna *reformi sisältää ylhäältä asetetun strategisen linjauksen, jossa määritellään reformin lähtökohdat ja tavoitteet sekä tehdään suunnitelma tavoitteiden saavuttamiseksi.* Toisesta näkökulmasta tarkasteltuna *reformiin kuuluvat konkreettiset toimenpiteet, joihin ryhdytään reformin strategisten linjausten mukaisesti. Reformin jalkauttaminen tai käyttöönotto eli implementaatio ja muutosprosessin käynnistäminen ovat kompleksisia, moniulotteisia tapahtumia. Reformi tarkoittaa käytännössä toimintakulttuurin muutosta kunnissa sekä muissa tähän toimintaan jossakin suhteessa olevissa tahoissa* (OKM, 2012, 11-12).

Stenvallin & Virtasen (2021, 112) mukaan ohjaus voi olla luonteeltaan suoraa tai välillistä. Suorassa ohjauksessa pyritään vaikuttamaan konkreettisesti ohjattavan toimintaan, kun taas välillisellä ohjauksella voidaan tukea sellaisten olosuhteiden rakentamista, jotka vaikuttavat tehtäviin valintoihin. Valtion ohjaus saattaa esimerkiksi pyrkiä lisäämään paikallistason keskinäistä luottamusta, jonka seurauksena toimijat ovat motivoituneempia viemään reformia eteenpäin.

Aiempien hallinnon paradigmojen eli hallinnon suuntausten kuten tehokkuuden, taloudellisuuden, asiantuntijavallan ja nopean päätöksenteon rinnalle ovat nousseet verkostoissa toimiminen, dialogi eli vastavuoroisuus ja eri toimijoiden osallistaminen. Metahallinnan eli yhteisten pelisääntöjen määrittelyn mukaisesti valtionhallinnon nähdään olevan enenevässä määrin lainsäätäjän, tulosohjaajan tai sääntelyn toteuttajan lisäksi myös yhteistyönrakentaja ja yhteisten toimintatapojen määrittelijä yhteistoiminnassa eri verkostojen kanssa (Lähteenmäki-Smith, ym 2020,2).

Systeemisyydellä on vaikutuksia sekä julkisen sektorin toimintaan että tavoitteisiin ja toimintatapoihin. Organisaatio- ja yksilötasolla sen voi nähdä vaikuttavan kanssakäyntiin, osaamistavoitteisiin, vaikuttavuuden tarkasteluun sekä toiminnassa käytettävien menetelmien määrittelyyn. Hallinnolta ja sen toimilta systeemisyyttä edellyttää kokonaiskuvan tarkastelua sekä osallisuuden toteuttamisen mahdollistamista (Lähteenmäki-Smith, ym 2020,2).

Lähteenmäki- Smith, Manu & Pyykkösen mukaan (2020,2) systeemisyydestä on todennettavissa piirteitä, joissa on riittävästi huomioitu uudenlaiset politiikkatavoitteet ja muutospyrkimykset, jotka edellyttävät dialogia eli vastavuoroisuutta sekä verkostomaista ja monitoimijaista yhteistyötä. Tämän myötä toimenpiteiden vaikutusten kohteena olevien toimijoiden, ihmisten ja yhteisöjen ääni ja tarpeet on päässyt aiempaa paremmin huomioitavaksi. Tämän myötä systeemisyyden tuoma kokonaisuusien huomiointi on saanut paremmin jalansijaa.

3.4 Jaettu asiantuntijuus

Jaettu asiantuntijuus on Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyöryhmän toimijoiden toteuttamassa yhteistyössä sekä kuntien informaatio-ohjauksessa keskeistä.

Asiantuntijaksi määritellään tavallisesti toimija, joka koulutuksensa ja työkokemuksensa perusteella pystyy vastaamaan oman alansa kysymyksiin sekä antamaan yksityiskohtaisia selvityksiä alaltaan (Isoherranen 2012, 58). Jaetussa asiantuntijuudessa, kuten myös moniammatillisuudessa, on pohjimmiltaan kyse kollektiivisen käsitteenmuodostuksen kokonaisuudesta eli yhteisöllisesti tapahtuvasta tiedon luomisesta (Engeström, Engeström & Kärkkäinen 1995).

Stenvall & Virtanen (2021, 123-124, 146) ovat todenneet että, asiantuntemus ja osaaminen ovat keskeisiä tekijöitä, kun tarkastellaan sitä mikä luo yhdenmukaisia toimintatapoja sekä toimintaa organisaatiossa. Tämän mukaisesti ammatillisuus viittaa jonkin ryhmän jaettuun kollektiiviseen asiantuntijuuteen, jossa keskeistä on samalla tiedostaa, miten ammattilaiset toteuttavat työtään sekä tavoittelevat myös omista lähtökohdista ja arvoista käsin vaikuttamaan toiminnan sisältöihin. Kollektiivisesti yhdessä ohjautuvan työn toteuttamisen tärkein tekijä on yhteisvastuullisuus, joka edellyttää ryhmältä kykyä pohtia yhdessä omaa arjessa toteutettavaa toimintaansa ja yhteistyön laatua sekä toimia niiden eteen.

Hakkaraisen, Lonkan ja Lipposen (2000) mukaan asiantuntijuuden jakamisen arvo on siinä, että toisen tai toisten antama palaute toimii uusien ajatusten testaamisen välineenä. Omien käsitysten tarkasteleminen muiden näkökulmasta on älykkään toiminnan ja uusien ajatusten luomisen kannalta keskeistä. Jaettu asiantuntijuus on heidän mukaan erinomainen perusta kun halutaan muodostaa laajempi tietoeudustus tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä.

Arnkil, Eriksson ja Arnkil (2002, 158-159) ovat kuvanneet, että asiantuntemus pikemminkin ilmaantuu henkilöiden ”väliin” kuin yhdenkään ekspertin ”sisään” samaan tapaan kuin asioiden tulokset ja merkitykset muodostuvat ihmisten vuorovaikutuksessa, merkityksistä neuvotellen. Tietoa välittyy vastavuoroisesti molempiin suuntiin, vertikaalisesti ylhäältä alas ja vastaavasti alhaalta ylös.

ESAVIn ept-ryhmässä jaettu asiantuntijuus toteutuu siten, että asioista käydään keskustelua kunkin työryhmän jäsenen asiantuntemuksen kautta. Ymmärrystä ja kuntien ohjausta rakennetaan yhdessä, tietoa vaihtamalla toisen asiantuntijuutta arvostaen ja hyödyntäen.

4 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyöryhmän pyrkimystä kohti uudenlaista palvelukulttuuria, joka kuvaa työryhmän tapaa toimia jaettuun asiantuntijuuteen perustuvana ryhmänä sekä ryhmän tapaa toteuttaa kuntien informaatio-ohjausta. Tutkimuksen tavoitteena oli tämän mukaisesti tuottaa tietoa aluehallintovirastojen toimialueiden kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteiden määrällisestä muutoksista sekä kuntatoimijoiden näkemyksistä ESAVI:n ehkäisevän päihdetyöryhmän kuntaohjauksen toteutetusta informaatio-ohjauksesta.

Tutkimukseni pyrkii työstämään kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteiden kehityksestä sekä Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyöryhmän toteuttamasta kuntien ehkäisevän päihdetyön informaatio-ohjauksesta kuvauksen, joka pohjautuu vuosina 2013 - 2020 kerättyyn määrälliseen ja laadulliseen tietoon. Määrällistä tietopohjaa on tarkasteltu tässä tutkimuksessa kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteiden määrällisen muutoksen kautta. Laadullista tietopohjaa on tarkasteltu kuntaohjauksen toteutetun informaatio-ohjauksen ja sitä palautekyselyillä arvioitujen avovastausten kautta.

Tutkimuskysymykset ovat

1. Mitä määrällisiä muutoksia aluehallintovirastojen toimialueiden kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteissa on tapahtunut vuosina 2013, 2016 ja 2020 ja miten Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kuntien rakenteiden määrällinen kehitys vertautuu muuhun maahan?
2. Millaisena Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyöryhmän toteuttama kuntien informaatio-ohjaus näyttäytyy vuosina 2014- 2020 kuntaohjauksen osallistuneiden antamissa palautteissa?

5 Tapaustutkimus uuden palvelukulttuurin kehittämisestä

Tässä luvussa esitellään tapaustutkimus tutkimuksellisenä lähestymistapana ja perustellaan sen käyttöä. Toisessa alaluvussa kerrotaan tutkimusaineiston keräämisestä sekä tutkimusprosessin eri vaiheista.

5.1 Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyöni toteutettiin laadullisena ja määrällisenä tapaustutkimuksena (case study research) joka pohjautuu monimenetelmälliseen tutkimusasetelmaan (mixed methods research). Tapaustutkimukselle sekä monimenetelmälliselle tutkimukselle on ominaista useiden erilaisten aineistojen ja tutkimusmenetelmien hyödyntäminen samassa työssä. Tapaustutkimuksessa voidaan hyödyntää monimenetelmälliselle tutkimukselle tavanomaista laadullisten ja määrällisten menetelmien yhteiskäyttöä analysoitaessa eri aineistonkeruumenetelmillä kerättyä tapaustutkimusaineistoa (Eriksson ja Koistisen 2014, 9-10).

Tapaustutkimuksen lähestymistapaa voi kuvata kontekstiin sidotuksi. Tällä tarkoitetaan, että tutkittava tapaus ymmärretään osana jotain tiettyä ympäristöä. (Eriksson & Koistinen 2014,7.) Tässä tutkimuksessa tutkin Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tekemien yhteenvetojen (THL 2014, THL 2017, THL 2020) kautta Etelä-Suomen aluehallintoviraston sekä muiden aluehallintovirastojen toimialueen kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteissa tapahtuneita määrällisiä muutoksia vuosina 2013, 2016 ja 2020. Kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen avulla selvitetään ja pystytään seuraamaan määrällisiä muutoksia, joihin liittyy lukumääriin ja prosenttiosuuksiin liittyviä kysymyksiä. Tutkimukseni määrällisen tausta-aineiston keruussa on käytetty standardoitua kyselylomaketta (liite 1, liite 2, liite 3), jossa on ollut valmiit vastausvaihtoehdot. Määrällisessä tutkimuksessa asioita kuvataan numeroiden kautta ja selvitetään esimerkiksi eri tutkittavien asioiden välisiä riippuvuuksia tai tutkittavassa asiassa tapahtuneita määrällisiä muutoksia, niin kuin tässäkin tutkimuksessa. Kvantitatiivisen tutkimuksen avulla pyritään kartoittamaan nykytilanne, mutta ei riittävästi asioiden syitä (Heikkilä, 2014).

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on empiiristä eli kokemusperäistä ja se lähtee tämän mukaisesti liikkeelle tutkimuskohteeseen liittyvistä havainnoista. Se tulkitsee havaintomateriaalia ja nos-

taa esiin merkittäviä teemoja. Laadullisessa tutkimuksessa on tarkoitus ymmärtää tutkimuksen kohdetta. Laadullinen tutkimus on todellisen elämän kuvaamista. Tulokseksi saadaan selityksiä, jotka rajoittuvat aikaan ja paikkaan. Laadullinen tutkimus löytää ja paljastaa tosiasioita. (Hirsjärvi ym. 2015, 135–139, 266–269.) Tässä tutkimuksessa laadullisena havaintomateriaalina toimivat kuntaohjauskäynneiltä kerättyjen palautteiden avovastaukset, mikä on tapaustutkimuksessa yksi käytettävä aineistonkeruun muoto.

Eriksson ja Koistinen (2014,22) ovat jäsentäneet tapaustutkimuksen työvaiheita seuraavan mukaisesti: tutkimuskysymysten muodostaminen, tutkimusasetelman tarkentaminen, tapausten määrittäminen ja valinta. Tärkeää on myös huomioida käytettävien teoreettisten käsitteiden ja viitekehysten määrittäminen, tutkimusaineiston ja tutkimuskysymysten välisen yhteyden selvittäminen sekä koko aineistossa käytettävien analyysitapojen, tulkintasääntöjen sekä raportointitavan valitseminen.

5.2 Tutkimusaineistot, analyysi ja tulkinta

5.2.1 Määrällinen tutkimusaineisto

Määrällisen aineisto koostuu Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Manner-Suomen kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteista tekemiin yhteenvetoihin (THL 2014, THL 2017, THL 2020). Yhteenvedot ovat perustuneet kuuden aluehallintoviraston toimialueensa kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteita kartoittaneisiin kyselyihin (liite1, liite2, liite3) sekä aluehallintovirastojen niistä koostamiin selvityksiin. THL:n tekemien yhteenvetojen mukaan vuonna 2013 eri aluehallintovirastojen toimialueiden kuntien vastausprosentit vaihtelivat 88-100 prosentin välillä. Vuonna 2016 aluehallintovirastojen toimialueiden kuntien vastausprosentit vaihtelivat 92-100 prosentin välillä ja vuonna 2020 aluehallintovirastojen toimialueiden kuntien vastausprosentit vaihtelivat 97-100 prosentin välillä (THL 2014, THL 2017, THL 2020).

Hyödynnän siis tutkimuksessa valmista aineistoa, joista olen tutkinut kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteiden määrällistä muutosta. Aineistosta on nostettu esiin kartoitetut rakenteet ja niistä on laskettu ehkäisevän päihdetyön rakenteissa tarkasteluvuosina tapahtuneet määrälliset muutokset Etelä-Suomen aluehallintoviraston ja muiden aluehallintovirastojen välillä. Tämän olen tehnyt tilastollisesti kuvailevan analyysin mukaisesti ja taulukoinut THL:n tekemistä yhteenvedoista rakenteet vuosien 2013, 2016 ja 2020 osalta. Rakenteissa tarkasteluvuosina tapahtuneet määrälliset muutokset olen laskenut ja esittänyt tulokset suorina prosenttijakaumina alueittain.

Yhdenmukaisuuden vuoksi ratkaisuni oli käyttää Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (THL) tekemiä yhteenvedoja (THL 2014, THL 2017, THL 2020) kaikkien aluehallintovirastojen selvityksistä. Ratkaisuun vaikutti myös se, ettei kaikkia aluehallintovirastojen tekemiä selvityksiä ollut saatavilla AVlen verkkosivu-uudistuksen vuoksi. Uudistuksen mukaisesti uusille avi.fi- sivuille ei ole viety sellaisia aikaisempia julkaisuja, joita ei ole tehty saavutettavaan muotoon.

Tutkimuksen liitteenä olevan AVIn kyselylomakkeessa (liite1) kysymykset 5, 9,10, 14 liittyivät vuonna 2020 tutkittuihin rakenteisiin. AVIn kyselylomakkeessa (liite 2) kysymykset 5, 10, 11, 14 liittyivät vuonna 2016 tutkittuihin rakenteisiin ja AVIn kyselylomakkeessa (liite 3) kysymykset 5,9,11 liittyivät vuonna 2013 tutkittuihin rakenteisiin. Kyselylomakkeissa kysytyt kysymykset kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteista ovat merkitty taulukkoon 2.

Taulukko 2. Kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteita koskevat kysymykset.

Kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenne v. 2020	
Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Kysymys 5.
Ehkäisevän päihdetyön lakisääteinen toimielin	Kysymys 9.
Ehkäisevän päihdetyön monialainen työryhmä	Kysymys 10.
Ehkäisevän päihdetyön sisältävä suunnitelma/strategia	Kysymys 14.
Kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenne v. 2016	
Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Kysymys 5.
Ehkäisevän päihdetyön lakisääteinen toimielin	Kysymys 10.
Ehkäisevän päihdetyön monialainen työryhmä	Kysymys 11.
Ehkäisevän päihdetyön sisältävä suunnitelma/strategia	Kysymys 14.
Kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenne v. 2013	
Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Kysymys 5.
Monijäseninen toimielin/monialainen päihdetyöryhmä	Kysymys 9.
Ehkäisevän päihdetyön sisältävä suunnitelma/strategia	Kysymys 11.

Tutkimuksessani aluehallintovirastojen toimialueen kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteet on aluehallintovirastoittain sekä tarkasteluvuosittain analysoitu taulukoiksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemistä yhteenvedoista (THL 2014, THL 2017, THL 2020) seuraavasti: 1.) Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö on rakenteena huomioitu, jos se on yhteenvedoissa merkitty olevan joko a) kunnan omana, b) seudullisena/alueellisena, c) kunnan omana ja seudullisena/alueellisena, tai d) yhdyshenkilö toimii, mutta ei virallisesti nimettynä. 2.) Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin on rakenteena huomioitu, jos se vuoden 2017 ja 2020 yhteenvedoissa on kirjattu löytyvän toimielimenä tai toimielimen valtuuttamana työryhmänä. 3.) Ehkäisevän päihdetyön monialaisen työryhmän rakenne on huomioitu, kun se on merkitty yhteenvedoissa toimivan kunnallisena tai seudullisena ja kaikki ikäryhmät huomioivana työryhmänä¹. 4.) Ehkäisevän päihdetyön sisältävä suunnitelma/strategia on huomioitu, kun yhteenvedoissa on ehkäisevän päihdetyön sisältävä ja sitä ohjaava strategia tai toiminnan suunnitelma, joko a) kunnallisena tai b) kunnan sekä seudullisena/alueellisena.

5.2.2 Laadullinen tutkimusaineisto

Laadullinen tutkimusaineisto koostuu Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyöryhmän toteuttamien kuntaohjauksen osallistujapalautteiden avovastauksista. Tässä tapaustutkimuksessa laadullisen tutkimusaineiston tiedonkeruun menetelmänä oli palautekyselyt, jotka on kerätty Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyöryhmän toteuttamien

¹ Vuosien 2017 ja 2020 yhteenvedojen osalta

kuntaohjauksen käynnille (N=6) osallistuneilta (N=450) kuntatoimijoilta vuosina 2014 - 2020. Ohjauksen käynnillä käytettiin aina samaa aluehallintoviraston palautekyselypohjaa (liite4). Kysymys oli muotoiltu palautekyselyyn seuraavasti: *Ideoita ja toivomuksia ja/tai palautetta vastaavien tilaisuuksien kehittämiseksi jatkossa* (liite4). Palautteita annettiin yhteensä 60. Laadullinen aineisto koostuu osallistujapalautteiden avovastauksista (N=24). Arvioitujen avovastauksien tuoma tieto antaa lisäymmärrystä kuntaohjauksen käynnillä toteutetun ohjauksen vaikutuksista tutkijan pohdintojen tueksi.

Aineistot on analysoitu sisällönanalyysillä. Laadullisessa aineistossa on käytetty teoriaohjaavaa sisällön analyysia, jossa teoreettiset käsitteet ohjaavat analyysin tekoa. Aineiston litteroinnin eli puhtaaksikirjoittamisen jälkeen seuraavat vaiheet olivat aineistoon tarkempi tutustuminen lukemisen kautta. Aineiston kuvailussa, luokittelussa, yhdistelyssä ja tulkinnessa käytin Mind map-menetelmää eli käsitekarttaa hyödykseni. Aineiston lukemisen vaihe on tärkeä, jotta aineisto tulee tutuksi ja josta riippuu myös, kuinka hyvin aineistoa voidaan analysoida. Laadullisessa tutkimuksen aineiston analyysissä pyritään lisäämään aineiston informaatioarvoa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95).

Tässä opinnäytetyössä luokittelun ja yhdistelyn tekemisellä saadaan muodostettua kokonaisuuksia kuntaohjauksen käynniltä palautteita antaneiden toimijoiden näkemyksistä työryhmän toteuttamasta informaatio-ohjauksesta. Tässä tutkimuksessa teoreettisen kehyksen tehtävänä oli määrittää keskeiset avainkäsitteet, joihin palautekyselyillä kerättyä materiaalia peilattiin. Aineiston luokittelu on olennainen osa tehtävää analyysia ja tämä luo myös pohjan tai kehyksen, jonka varassa aineistoa pystytään myöhemmin tulkitsemaan sekä yksinkertaistamaan ja tiivistämään. Luokittelun kautta pystytään jäsentämään tutkittavaa ilmiötä vertailemalla aineiston eri osia toisiinsa (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 147-149).

Analysoin palauteaineistoa hakemalla siitä ilmauksia, jotka kuvaisivat ESAVIN ept-ryhmän uudenlaista ohjauksen palvelukulttuuria. Ryhmittelin nämä ilmaukset seuraavien avainkäsitteiden alle: informaatio-ohjaus, tiedolla johtaminen, systeemisyys ja jaettu asiantuntijuus. Seuraavaksi nämä suorat lainausilmaukset muutettiin analysoinnin ja luokittelun suoraviivaistamiseksi pelkistetyiksi ilmauksiksi. Pelkistettyjen ilmauksien kautta tarkasteltuna esille nousseita yksittäisiä asioita luokiteltiin ja yhdisteltiin alakategorioihin. Edellä mainittu eteneminen analysoinnissa toteutettiin kokoa-

malla suorat lainaukset, pelkistetyt ilmaukset ja alakategoriat avainkäsitteiden mukaisesti kokonaisuuksiin. Tällä tavoin oli tarkoitus löytää annetuista palautteiden avovastauksista selkeitä, eriteltävissä olevia kokonaisuuksia, joiden alle palautteiden tulokset koottiin.

6 Tutkimustulokset

Tässä luvussa esitetään tutkimuksessa saadut tulokset. Ensimmäisessä kappaleessa käydään läpi mitä määrällisiä muutoksia on tapahtunut aluehallintovirastojen toimialueiden kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteissa vuosina 2013, 2016, 2020, sekä erityisesti Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kuntien rakenteiden määrällisessä kehityksessä verrattuna muuhun maahan. Toisessa kappaleessa käydään läpi millaisena Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyöryhmän toteuttama kuntien informaatio-ohjaus näyttäytyy vuosina 2014- 2020 kuntaohjauskäynneille osallistuneiden antamissa palautteissa.

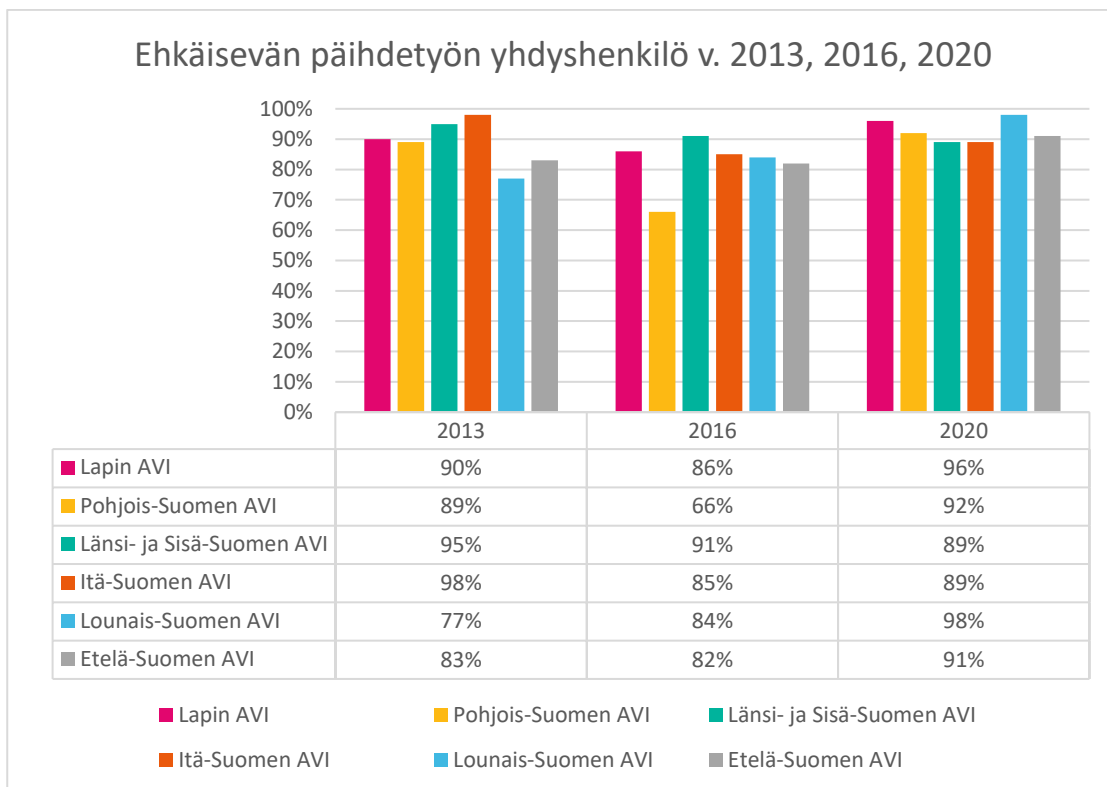
6.1 Ehkäisevän päihdetyön rakenteiden määrällinen muutos

Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö

Tulokset osoittavat (taulukko 3) että kokonaisuudessaan vuosien 2013, 2016 ja 2020 aikana aluehallintovirastojen toimialueen kuntien ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöiden osalta ei ollut tapahtunut suurta määrällistä muutosta. Sen sijaan aluehallintovirastoittain on nähtävissä erinäisiä muutoksia näiden vuosien välillä. Vuoden 2016 osalta on nähtävissä yhdyshenkilöiden määrässä heikennystä miltei kaikkien aluehallintovirastojen osalta verrattuna vuoteen 2013. Vuonna 2020 on nähtävissä yhdyshenkilötilanteen jälleen korjaantuminen lukuun ottamatta Itä-Suomen - sekä Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastojen toimialueita, joissa määrällinen kehitys ei palautunut vuoden 2013 tasolle. Vuoden 2016 notkahdusta voi osin selittää tällöin kehitteillä ollut Sote- ja

maakuntaudistus ja sen mahdollinen vaikutus tuleviin rakenteisiin. Etelä-Suomen aluehallintoviraston osalta yhdyshenkilöiden määrällisessä kehityksessä ei tapahtunut merkittävää muutosta verrattuna muihin aluehallintovirastoihin.

Taulukko 3. Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö alueittain v. 2013, 2016,2020

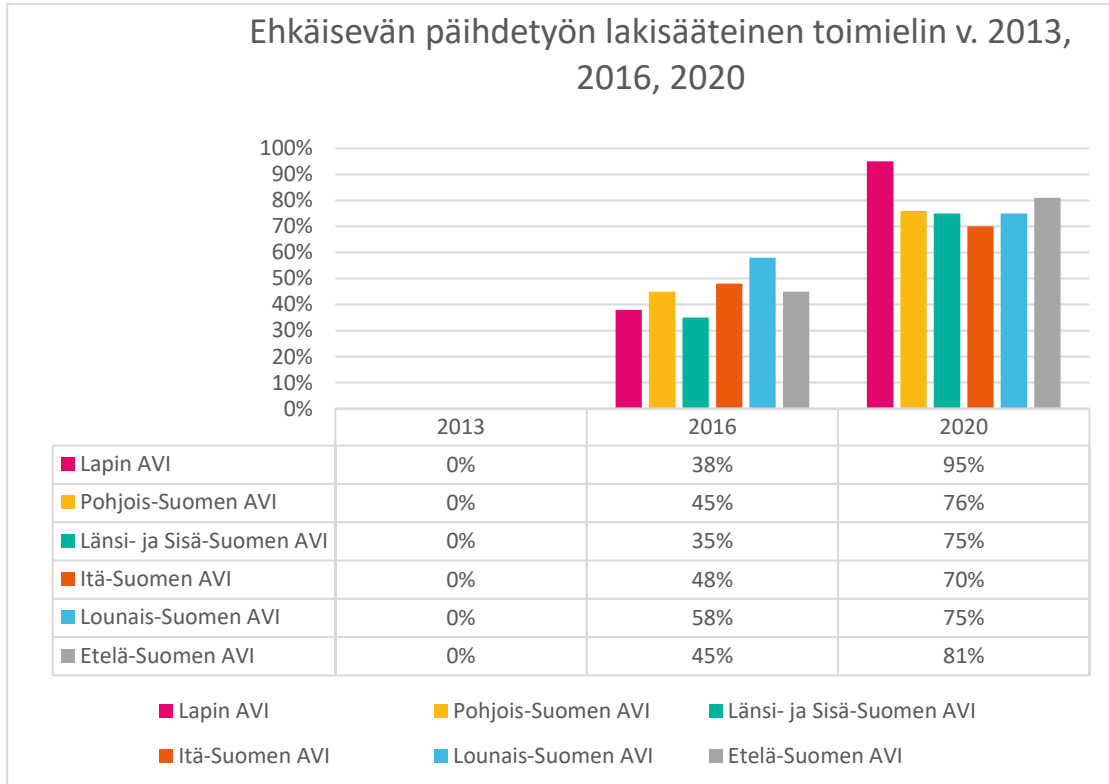

Tarkastelussa on mukana ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö, joka on ilmoitettu toimivan a) kunnan omana, b) seudullisena/alueellisena, c) kunnan ja seudullisena/alueellisena, d) yhdyshenkilö toimii, mutta ei virallisesti nimettynä. Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö on keskeisessä roolissa kunnassa tehtävän konkreettisen työn tekijänä ja samalla koko aihealueen asiantuntijana. Monitoimijaisen työn koordinointi sekä sovittujen toimien edistäminen kuuluvat yhdyshenkilön päteväisiin.

Ehkäisevän päihdetyön lakisääteinen toimielin

Kuntien lakisääteinen toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä tuli ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain (523/2015) myötä tarkasteltavaksi rakenteeksi aluehallintovirastojen selvityksissä vuodesta 2016 alkaen. Tulokset osoittavat (taulukko 4) että kaikkien aluehallintovirastojen toimialueiden kuntien osalta lakisääteisten toimielinten määrällinen osuus kasvoi merkittävästi noin 20 %:sta yli 50 %:iin tarkastelujaksolla olevien vuosien 2016 sekä 2020 välillä. Kuitenkin huomionarvoista on se, että lain edellyttämä ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin, jonka tehtävänä on johtaa, seurata ja arvioida kunnassa tehtävää ehkäisevää päihdetyötä, oli edelleen vuonna 2020 aluehallintovirastoittain nimeämättä 5-30 %:ssa kunnista. Etelä-Suomen aluehallintoviraston osalta lakisääteinen toimielin oli v. 2020 nimeämättä 19%:ssa toimialueen kunnista. Lapin aluehallintoviraston jälkeen toimielinten osuus oli ESAVI:n toimialueella määrällisesti eniten kasvanut tarkasteluvuosien välillä.

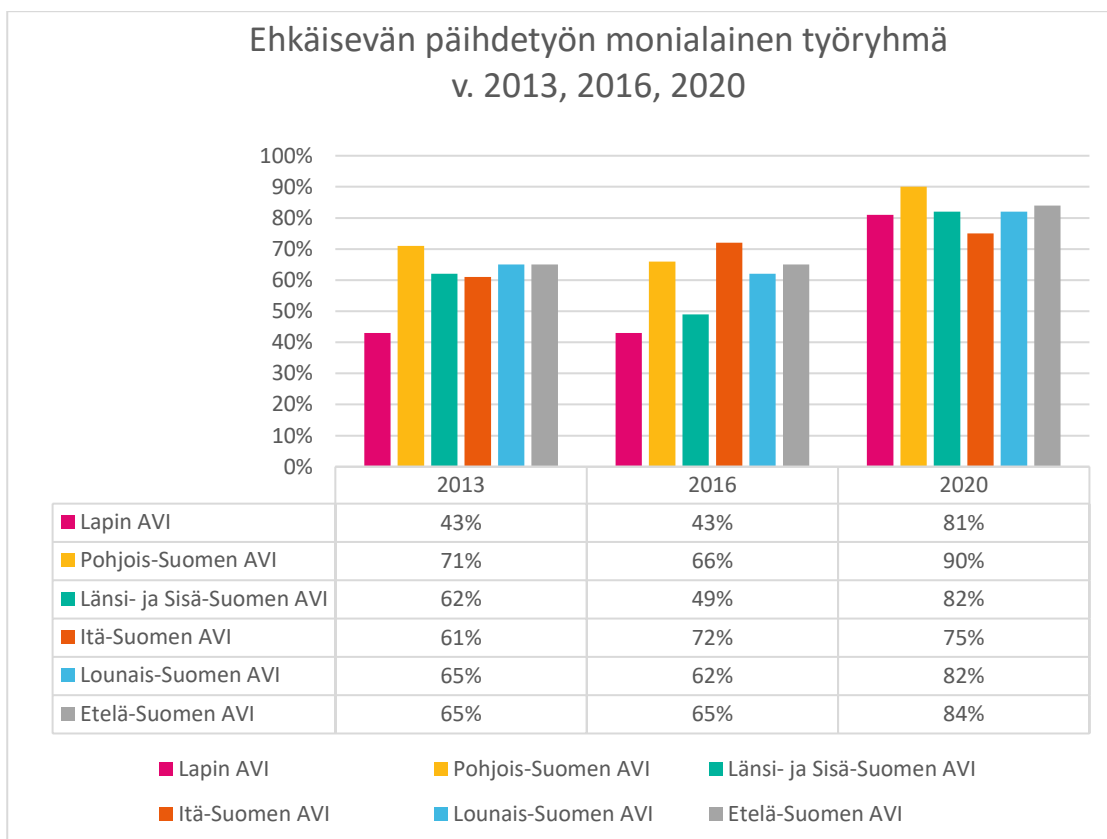
Taulukko 4. Ehkäisevän päihdetyön lakisääteinen toimielin alueittain v. 2013,2016, 2020

Monialainen työryhmä

Tulokset osoittavat (taulukko 5) että, ehkäisevän päihdetyön monialainen työryhmä kuntien ehkäisevää päihdetyötä käytännössä toimeenpanevana rakenteena on aluehallintovirastoittain kehittynyt määrällisesti merkittävästi verratessa vuosia 2016 ja 2020. Vuosi 2016 näyttää tuoneen Lapin aluehallintoviraston toimialueen osalta kasvua miltei 40 %, sekä pientä heikennystä Pohjois-Suomen -, Länsi- ja Sisä-Suomen – sekä Lounais-Suomen aluehallintovirastojen toimialueiden kuntien osalta verrattuna vuoteen 2013. Yleisesti tarkasteltuna määrälliset muutokset eivät ole vuosien 2013 ja 2016 osalta merkittäviä ennen tultaessa vuoteen 2020, jossa monialaisten työryhmien määrä on aiempiin vuosiin verrattuna kasvanut selvästi kaikkien aluehallintovirastojen osalta. Etelä-Suomen aluehallintoviraston osalta vuonna 2020 tämä rakenne oli Pohjois-Suomen aluehallintoviraston jälkeen kasvanut määrällisesti eniten (84 %).

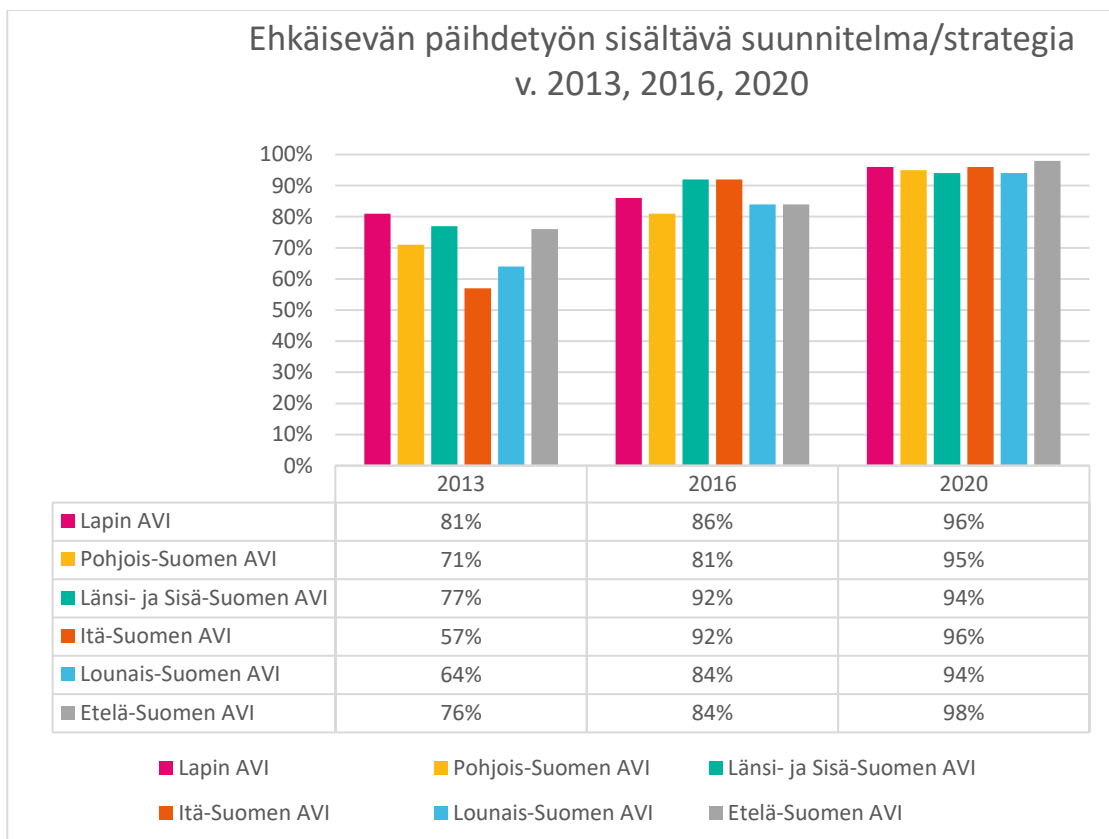
Taulukko 5. Ehkäisevän päihdetyön monialainen työryhmä alueittain v. 2013, 2016,2020

Suunnitelma / strategia

Tulokset osoittavat (taulukko 6) että, ehkäisevä päihdetyö on huomioitu eri suunnitelmissa/strategioissa miltei 100 %:sesti tarkasteltaessa aluehallintovirastoittain suunnitelmien/strategioiden määrällistä kehitystä vuoden 2020 osalta. Suurin tarkastelujakson aikana tapahtunut muutos on Itä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kuntien osalta, jossa kasvua vuosien 2013 ja 2020 välillä on miltei 40 %. Määrällisessä kehityksessä suurin muutos tapahtui vuonna 2020 Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella, jossa ehkäisevän päihdetyön sisältävien suunnitelmien/strategioiden osuus oli 98 %.

Taulukko 6. Ehkäisevän päihdetyön sisältävä suunnitelma/strategia alueittain v. 2013,2016,2020

6.2 Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyöryhmän toteuttaman informaatio-ohjauksen toteutuminen kuntaohjauksikäynneillä

Informaatio-ohjaus ja tiedolla johtaminen

Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyöryhmän toteuttamista kuntaohjauksikäynneistä vuosina 2014 - 2020 annettujen palautteiden avovastauksia analysoidessa erotin niistä seuraavat *tiedon merkitystä* kuvaavat ilmaukset lähempään tarkasteluun: *tiedottaminen ja yhteinen keskustelu, tietoa palveluista sekä hyvät käytännöt ja niiden siirrettävyys*. (Taulukko 7)

Taulukko 7. Informaatio-ohjaus ja tiedolla johtaminen

Alakategoria	Yläkategoria	Avainkäsitteet
Tiedottaminen Yhteinen keskustelu	Tiedon merkitys	Informaatio-ohjaus
Tietoa palveluista Hyvät käytännöt ja niiden siirrettävyys	Tiedon merkitys	Tiedolla johtaminen

6.2.1 Informaatio-ohjaus

Tiedottaminen ja yhteinen keskustelu

Annetuissa palautteissa nostettiin esille tiedottamisen ja yhteisen keskustelun tärkeys, myös sille varatun ajankäytön näkökulmasta sekä erikseen mainittuna päättäjille ja johdolle suunnattuna. Palautteissa harmillisena tekijänä mainittiin paikallistason johdon puuttuminen tilaisuudesta sekä oman esimiehen kantaa ottamattomuus keskusteluihin. Johto on viime kädessä se taho, joka vastaa ehkäisevän päihdetyön suunnittelusta ja sen toteutuksesta. Ohjauksen avulla mahdollistettu tiedonvaihto sekä kuntien välisen kokemustenvaihto tarpeista, onnistumisista ja sudenkuopista voi osaltaan tukea yhteistyöprosessien ja rakenteiden kehityksen eri vaiheissa olevaa työtä.

”Lähinnä harmittaa paikallistason johdon puuttuminen kokonaan tilaisuudesta, ihan hävettää kaupungin puolesta, ettei edustusta ollut. Oman esimiehen kannanottamattomuus keskusteluun myös harmittaa, vaikka paikalla olikin, ei puheenvuoroa ollenkaan käyttänyt”

”Odotukset ja ymmärrys tästä seminaarista eivät kohdanneet. Kun meitä nyt oli paikalla näin monta eri taholla työskentelevää ihmistä, niin yhteiselle keskustelulle olisi voinut antaa enemmän painoarvoa ja aikaa. Tämä koko juttu jäi mieleeni byrokraattisena mainos puheena, jossa käytiin läpi eri ihmisten nimiä ja tahoja, kun odotin jotain ruohojuuritasolla olevaa opastusta ja ohjausta, miten tulisi toimia! Hyödyllisin anti oli flyerit ja Marak koulutuksen tietoisuus, joka oli minulle uusi asia”

6.2.2 Tiedolla johtaminen

Hyvät käytännöt ja niiden siirrettävyys

Tiedolla johtamista toteutettiin informaatio-ohjauskäynneillä tuomalla esille tutkittuja ja vaikuttavuusnäyttöä saaneita ehkäisevän päihdetyön menetelmiä sekä kunnissa toimivia työmalleja. Tällä vahvistetaan muun muassa kuntien varhaista puuttumista ja puheeksiottoa eri-ikäisten kanssa tehtävässä työssä. Toimijoiden käytössä olevat tiedot eri menetelmistä ja prosessikuvaukset, jotka tarvittaessa huomioivat myös sujuvan hoitoonohjauksen ovat tärkeitä. Palautteissa nostettiin tärkeiksi huomioida hyvien käytäntöjen ja toimintamallien käyttöönottoon liittyvä konkretia, alueiden erityispiirteet, eri ammattiryhmät sekä tiedon välittäminen myös johtamisen ja päätöksenteon tasoille, joissa strategiset valinnat, kuten resursseihin liittyvät päätökset tehdään.

”Olisin myös odottanut jotain konkreettista - pohdintaa käytänteistä alueittain, kokonaiskuvan hahmottamista ja mahdollisien haasteiden esille tuomista ja ratkaisujen kehittämistä yms.”

”Nuorten palveluohjaus aikuissosiaalityössä olisi saanut olla näkyvämmän esillä, sillä Ohjaamo-toimintaa ei ole joka kunnassa tarjolla (seudullinen palvelu)”

”Kiitos, aiheet olivat mielenkiintoisia! Myös opettajat tarvitsisivat enemmän tietoa näistä asioista, usein opiskeluhuollolliset asiat jäävät alan asiantuntijoiden välisiksi puheenaiheiksi. Esimerkiksi päihteiden käytön puheeksi ottaminen on tuttua kouluterveydenhoitajille, muttei niinkään opettajille. Miten tuetaan opettajia puheeksiottamisessa?”

”Päihdepalvelut ja esim. Ohjaamo-toiminta rakentuu aika lailla paikallisesti. Tämänhetkisistä palveluista kuuleminen on ihan ok, mutta eivät ole sellaisenaan välttämättä siirrettävissä toiselle alueelle päättäjien haluista, taloustilanteesta, olemassa olevista rakenteista ja alueiden erilaisuudesta johtuen. Ohjaamo on tosi hieno ja vaikuttaa toimivalta, mutta mallista pitäisi ensisijaisesti kuulla päättäjien ja johdon, jotta hyvät toimintamallit saataisiin muuallekin.”

Tietoa palveluista

Ehkäisevää päihdetyötä tehdään niin toimintaa ohjaavan lain hengen kuin kansallisen toimintaohjelman mukaisesti useilla eri toimijatahoilla, jotka voivat olla käytännön työn kentillä osin toisistaan tietämättömiä. Vaikuttavassa ja kattavassa ehkäisevässä päihdetyössä toteutuu parhaimmillaan useat samansuuntaiset toimet, joita toteutetaan eri palveluista ja toimista käsin.

Palveluiden esittelyt koettiin palautteiden perusteella pääpiirteittäin hyvinä osuuksina, joskin johonkin tiettyyn toimialaan liikaa keskittyvänä. Osa palveluista kuuluu kunnan lakisääteisiin palveluihin ja osa joissain kunnissa projektipohjaisesti toimiviin palveluihin. Myös ravintoloitsijat ja vähittäiskaupan elinkeinotoimijat, sekä terveystarkastajat kuuluvat kunnissa ehkäisevän päihdetyön toimissa ja yhteistyöryhmissä mukana oleviin toimijoihin. Palveluista ja eri työmuodoista kootut sisällöt vaihtelivat osin eri ohjauskäynneillä, koska vuosittain toteutettavissa tilaisuuksissa oli huomioitu ohjauksen kannalta tärkeät ja ajankohtaiset sisältöalueet esimerkiksi lainsäädäntöuudistukset tai kyseisissä kunnissa erityisesti huomioitavat asiat, kuten rakenteiden tilaa koskevat puutteet.

”Joka alueella toimivien palvelujen esittely oli tietysti tosi hyvä (esim. Ankkuri), samoin yleinen keskustelu jne. Kokonaisuutena oli minusta hyvä tilaisuus, kiitos”

”Oli jo valmiiksi aika tuttua asiaa. Toisaalta ihan hyvä kerrata asioita. Varsinkin viimeinen puheenvuoro (nuorisotyöntekijöiden) oli ihan huippu ja toi tuoretta, mutta myös käytännönläheistä näkökulmaa!”

”Sisältö oli kovin sote-painotteinen. Olisin kaivannut monialaisempaa otetta (sivistyspuoli kokonaisuudessaan). Esimerkit olivat pienistä kunnista, mutta olisi voinut valottaa vertailuna myös isomman kaupungin näkökulmia”

”Ei vastannut ihan käsitystä mitä ne meidän palvelut ovat. Keskustelua käytiin aika yleistasolla, odotukseni liittyivät X-kunnan tilanteeseen”

6.2.3 Systemisyys ja jaettu asiantuntemuus

Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyöryhmän toteuttamista kuntaohjauskäynteistä vuosina 2014 - 2020 annettujen palautteiden avovastauksia analysoidessa erotin ohjauskäyntien hyödyllisyyden, yhteisöllisyyden ja osallisuuden merkitystä kuvaavat ilmaukset lähempään tarkasteluun. Ohjauskäyntien hyödyllisyyden, yhteisöllisyyden ja osallisuuden ilmauksia olivat *eri toimijoiden yhteen saattaminen, kaikkien kuntien huomiointi käynneillä, jokaisen paikallaolijan vastuuttaminen, konkretiasta puhuminen pienryhmissä sekä ohjauskäyntien tarpeellisuus.* (Taulukko 8)

Taulukko 8. Systemisyys ja jaettu asiantuntijuus

Alakategoria	Yläkategoria	Avainkäsitteet
Eri toimijoiden yhteen saattaminen	Yhteisöllisyys	Systemisyys Jaettu asiantuntijuus
Ohjaukkyntien tarpeellisuus	Ohjaukkyntien hyödyllisyys	
Kaikkien kuntien huomiointi käynneillä	Osallisuus	
Jokaisen paikalliolijan vastuuttaminen	Osallisuus	
Konkretiasta puhuminen pienryhmissä	Yhteisöllisyys	

Eri toimijoiden yhteen saattaminen

Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyöryhmän toimijuutta tarkasteltiin annetuissa palautteissa vetovastuuta ottavana, tarpeellista keskustelua tuottavana sekä yhteistoimintaa luovana toimintana. Paikallisille toimijoille annetut puheenvuorot koettiin tärkeinä. Huomio verkostoitumisen tiiviimmästä ohjauksesta on ehkäisevän päihdetyön kentällä tärkeä havainto, jotta eri toimijat löytävät toisensa ja yhteiset rajapinnat työlle.

”Kiitos tilaisuuden järjestämisestä. Hienoa että Esavi otti vetovastuun asiassa ja nosti keskustelua esiin luoden yhteistoimintaa seudulle. Paikallisille toimijoille oli hyvin annettu puheenvuoro tilaisuudessa. Huoli nuorten hyvinvoinnista on yhteinen.”

”Verkostoituminen tulee ehkä vielä tiiviimmin ohjata, jotta sitä oikeasti tapahtuu. Suurin osa vietti kuitenkin päivää omassa porukassaan.”

Kaikkien kuntien huomiointi käynneillä

Kuntaohjauskäyntien valmisteluun on kuulunut tilaisuuksien etukäteisvalmistelut isäntäkunnassa toimivan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilön kanssa. Tällä on huomioitu kutsuttavien toimijoiden saama etukäteisinformaatio sekä tilaisuuden kutsun välittäminen mahdollisimman kattavasti kunnissa eri ehkäisevän päihdetyön parissa toimiville. Kutsua on välitetty tiedoksi myös aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyöryhmän jäsenten kautta siten, että jokainen on huolehtinut oman hallintokunnan toimijoiden suorasta informoinnista sekä kommenttipuheenvuoron pitäjien pyynnöistä. Tilaisuuksien rakenteessa on toistunut aluehallintovirastosta käsin työryhmän jäsenten sekä ministeriöistä pyydettyjen puheenvuoron pitäjien valmistelevat esitykset sekä niihin kunnista pyydetty kommenttipuheenvuorot. Tällä työskentelymallilla on tavoiteltu vastavuoroista lähestymistä käsiteltäviin asioihin, sekä kuntien eri toimijoiden osallistamista näihin konkreettisiin toimista käsin, mikä oli huomioitu myös annetuissa palautteissa. Kaikkien kuntien osalta tehty tilannekatsaus sekä päivän kokoava yhteenveto olisi palautteiden mukaan mahdollistanut vielä tarkemman tarkastelun ja koko tilaisuuden koonnin. Paikallisille toimijoille annetut puheenvuorot olivat hyvin kasatun päivän sekä hyvän tilaisuuden lisäksi erikseen mainittu annetuissa palautteissa.

”Koulutus oli hyvä.”

”Olisin odottanut, että kaikista kunnista olisi tullut tilannekatsaus tai asiasta olisi ollut yleinen keskustelu. Mielestäni päivä oli hyvin "kasattu", puheenvuorot olivat ytimekkäitä. Hienosti koottu erilaiset toimijat yhteen samaan koulutukseen. Ehkä jonkinlainen lineaarinen yhteenveto olisi voinut

toimia loppuun koulutuksen sisällön koonniksi, esim. heijastaa seinälle jana, johon kunkin palvelun olisi voinut sijoittaa esimerkkihenkilön elämän eri kohtiin.”

Jokaisen paikallaolijan vastuuttaminen

Monitoimijaisesti toteutettavassa ehkäisevän päihdetyön toimissa keskeistä on, että toimijat eivät jää tehtävissään yksin. Eri toimijaryhmistä käsin toteutettavaa työtä sekä sen koordinoitumista yhteistyöksi tukevat kunnissa toimivat ehkäisevään päihdetyöhön nimetyt yhdyshenkilöt sekä monialaiset työryhmät johdon tukemina sekä strategisten asiakirjojen ohjaamina. Tämän toteutumisen kannalta ohjauksessa on tärkeää aikaan saada eri tasoilla toimivien toimijoiden sitoutumista sekä eri tasoilla tehtävän työn näkyväksi tekemistä, mikä oli huomioitu myös palautteissa.

”Kokonaisuus oli hyvä. Lyhyet puheenvuorot mahdollistivat monta luennoitsijaa ja pitivät aiheet tiiviisti asian ytimessä”

”Se mistä pidin, oli jokaisen paikallaolijan vastuuttaminen. Seinäkommenteissa vilisi termiä ”joku, joka tekisi/ kuka tekisi”. Muutos asuu yksilöissä, vaikka organisaatiot voivat toki tukea yksittäisten työntekijöiden toimintaa. Siten toiminta ei jää yksittäisten ihmisten varaan”

Konkretiasta puhuminen pienryhmissä

Ohjauksen käynnit on järjestetty pääosin isäntäkunnan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilön järjestämissä tiloissa, yleisimmin kunnan- tai kaupungintalon isossa tilassa, joka mahdollistaa tilan koon puitteissa mahdollisimman monen eri kunnista tulevan toimijan osallistumisen tilaisuuteen. Kaupungintalon kokoushuone oletettavasti viestittää myös asian tärkeydestä. Tilaisuuksien ohjelma on jokaiseen ohjelmaan rakennettu siten, että keskusteluihin varatut ajat ovat esitysten yhteydessä, eikä tilaisuuksien yhteydessä ole organisoitu keskusteluja pienryhmiin, koska on haluttu, että kaikki kuulevat toistensa puheenvuorot.

"Alku herättely, mutta toivoisin jatkoa - jossa päästäisiin puhumaan konkretiasta pienemmissä ryhmissä. Tila ei ruokkinut hyvään/laajaan keskusteluun"

Tilaisuuden tarpeellisuus

Palautteen antajat kuvasivat pääasiassa tyytyväisyyttä tilaisuuksien järjestämisestä, mutta myös sitä, miten tärkeää tilaisuudessa esitettyjen tietojen välittäminen on johdon toimijoille sekä kunta-päättäjille. Tyytyväisyys kohdistui tietyssä kunnassa järjestettyyn tilaisuuteen minkä voi ajatella liit-tyneen siihen, että esillä olleiden asioiden käsittelylle oli tarvetta. Ehkäisevän päihdetyön kentässä toimet ja järjestämistavat ovat laajat ja niiden yhteyttä laajempaan hyvinvoinnin ja terveyden edis-tämiseen pidetään tärkeänä, muun muassa hahmottamalla työn kokonaiskuvaa. Samoilla toimilla voidaan ehkäistä päihteidenkäyttöä, syrjäytymistä, mielenterveyttä ja turvallisuutta. Aiheiden ym-pärille mahdollistettua keskustelua ja tilaisuutta pidetään hyvänä. Toisaalta tarpeet käsiteltäville aiheille on viime kädessä aina osin subjektiivisia. Ilmapiirillä on tärkeä merkitys yhteisen keskuste-lun syntymisessä. Tilaisuuksien yhteydessä on mahdollista eri keinoin huomioida eri toimijaryhmiä ja esimerkiksi järjestöjen esittely kahvitaun lomassa oli palautteen mukaan pidetty tapa.

"Loistava ajanhenkinen, monipuolinen kokonaisuus. Rento tunnelma avasi monia hyviä keskuste-luja. Järjestöjen esittely oli hyvin hoidettu kahvittelun lomassa. Kiitos päivästä!"

"Itse työtä tekeväälle ei juuri mitään uutta, päättäjille ja ihmisille, jotka näistä asioista kunnissa päättävät olisi ollut erittäin tarpeellista tietoa."

"Odotin ehkä enemmän mielenterveyteen liittyvää. Eri yksiköiden esittelyä enemmän! Aihe omalla kohdallani niin "loppuun kaluttu", että en saanut tilaisuudesta mitään uutta työhöni"

"Hienoa kun tilaisuus järjestettiin X-kunnassa. Lisää vastaavia tilaisuuksia!"

"Tilaisuus oli mielenkiintoinen ja erittäin hyvää asiaa."

”Se, mikä ilahdutti tilaisuudessa, oli yhteinen näkemys hyte-työstä. Siitä, että se kuuluu kaikille ja se näkyi hyvin myös esityksissä. Tällaista yhteistä keskustelua tarvitaan ja tällaisia tilaisuuksia säännöllisesti”

”Kokonaiskuvan hahmottaminen”

7 Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset

Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyöryhmän pyrkimystä kohti uudenlaista palvelukulttuuria, joka kuvaa työryhmän tapaa toimia jaettuun asiantuntijuuteen perustuvana ryhmänä sekä ryhmän tapaa toteuttaa kuntien informaatio-ohjausta. Tutkimuksen tavoitteena oli tämän mukaisesti tuottaa tietoa aluehallintovirastojen toimialueiden kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteiden määrällisestä muutoksista sekä kuntatoimijoiden näkemyksistä ESAVIN ehkäisevän päihdetyöryhmän kuntaohjauksen toteutetusta informaatio-ohjauksesta.

Opinnäytetyössä tutkittiin mitä määrällisiä muutoksia on tapahtunut aluehallintovirastojen toimialueiden kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteissa vuosina 2013, 2016, 2020, sekä erityisesti Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kuntien rakenteiden määrällisessä kehityksessä verrattuna muuhun maahan. Tuloksien mukaan kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteissa voidaan todeta määrällistä kasvua erityisesti vuoden 2020 tilastojen osalta.

Tulosten mukaan kunnissa toimivien ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöiden keskeinen asema ja rooli konkreettisen työn tekijänä ja koko aihealueen asiantuntijana on ollut määrällisesti tarkasteltuna korkea koko tarkastelujakson ajan. Yhdyshenkilöiden määrässä tapahtunut pieni notkahdus vuoden 2016 osalta saattoi johtua tällöin valmistelussa olleen Sote- ja maakuntauudistuksen vaikutusten ennakoinneista resursseihin. Merkittävin huomio yhdyshenkilöiden määrällisessä kehityk-

sessä oli tällöin nähtävissä Pohjois-Suomen aluehallintoviraston tuloksessa. Etelä-Suomen aluehallintoviraston osalta yhdyshenkilöiden määrällisessä kehityksessä ei sen sijaan tapahtunut merkittävää muutosta tarkasteluvuosina verrattuna muihin aluehallintovirastoihin.

Tulosten mukaan kuntien ehkäisevän päihdetyön lakisäätteisten toimielinten kehityksessä vuosien 2016 ja 2020 välillä voidaan selvästi todeta tapahtuneen määrällistä kasvua. Huomion arvoista oli kuitenkin se, että lain edellyttämä ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin, jonka tehtävänä on johtaa, seurata ja arvioida kunnassa tehtävää ehkäisevää päihdetyötä, oli edelleen vuonna 2020 nimeämättä 5-30 %:ssa maamme kunnista. Etelä-Suomen aluehallintoviraston osalta lakisäätteenä toimielin oli v. 2020 nimeämättä 19%:ssa toimialueen kunnista. Lapin aluehallintoviraston jälkeen toimielinten osuus oli ESAVI:n toimialueella määrällisesti kasvanut eniten tarkasteluvuosien välillä.

Tulosten mukaan ehkäisevän päihdetyön monialainen työryhmä kuntien ehkäisevää päihdetyötä käytännössä toimeenpanevana rakenteena on aluehallintovirastoittain kehittynyt määrällisesti merkittävästi tarkasteltaessa vuotta 2020. Yleisesti tarkasteltuna määrälliset muutokset eivät olleet vuosien 2013 ja 2016 osalta merkittäviä. Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kuntien osalta vuonna 2020 rakenne oli Pohjois-Suomen aluehallintoviraston jälkeen kehittynyt määrällisesti eniten (84 %).

Tulosten mukaan tarkasteltaessa aluehallintovirastoittain kuntien ehkäisevää päihdetyötä ohjaavien eri suunnitelmien/strategioiden määrällistä kehitystä voidaan selvästi todeta rakenteessa tapahtuneen merkittävää kasvua kautta linjan. Erityisesti vuonna 2020 ehkäisevä päihdetyö oli huomioitu eri suunnitelmissa miltei 100 %:sesti kaikkien aluehallintovirastojen osalta. Määrällisessä kasvussa suurin muutos tapahtui vuonna 2020 Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella, jossa 98 % kunnista oli laatinut ehkäisevän päihdetyön sisältävän suunnitelman/strategian.

Opinnäytetyössä tutkittiin lisäksi millaisena Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyöryhmän toteuttama kuntien informaatio-ohjaus näyttäytyy vuosina 2014- 2020 kuntaohjauksen osallistuneiden antamissa palautteissa. Tuloksista löytyi ESAVI:n ept-ryhmän toteuttaman toiminnan mukaista informaatio-ohjausta, tiedolla johtamista, systeemisyttä sekä jaettua

asiantuntijuutta kuvaavia ilmauksia, joita kuvattiin tiedon merkityksen, ohjauksen hyödyllisyyden, yhteisöllisyyden ja osallisuuden kautta.

Uudenlaisen palvelukulttuurin mukaisessa toiminnassa oli nähtävissä systeeminen toiminta sekä informaatio-ohjauksen kehittäminen Stenvall & Virtasen (2021, 25-27) mukaisesti, jossa systeemisestä näkökulmasta tarkasteluille muutoksille on tyypillistä kokonaisvaltaisuus ja se, että muutosprosessin osatekijät ja vaiheet limittyvät toisiinsa niin ajallisesti kuin sisällöittäin. Systeemisellä muutoksella on tämän mukaisesti tarkoitettu, että julkisen politiikan reformeja toteutetaan vuorovaikutuksellisissa, avointen systeemien toimintaympäristössä, joka koostuu yhteiskunnan eri lohkojen ja sektoreiden toiminnasta ja jonka vaikutukset näkyvät vastaavasti yhteiskunnan eri lohkoilla. Systeeminen muutos koostuu avoimissa osasysteemeissä tapahtuvasta toiminnasta, jonka saavat aikaan systeemeissä toimivat ihmiset, sisältäen sekä toimintaa että informaatiovirtoja.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyöryhmän tavassa toteuttaa informaatio-ohjausta kunnissa toimiville on pyritty siihen, että lainsäädännöstä ja ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmasta nostettua tietoa käsitellään yhdensuuntaisen tiedon jakamisen sijasta dialogisuutta eli vastavuoroisuutta mahdollistavilla kuntaohjauksen välineillä. AVIn asiantuntijoiden roolissa on korostunut lakisääteisen ohjaustehtävän lisäksi monitoimijaisen vuorovaikutuksen mahdollistajan rooli, jossa kuntien eri toimijat pääsevät osallistumaan aiheiden käsittelyyn myös omasta toimintaympäristöstä käsin tarkasteltuna. Ehkäisevä päihdetyöryhmä on yhdistänyt osaamistaan, yhtenäistänyt ohjauksen käytäntöjä sekä tunnistanut kuntien ehkäisevän työn haasteita sekä ohjauksen tarvetta yhdessä ja suunnitellut ohjausta niihin.

Kuntien ohjaustilaisuuksissa em. yksiköistä tulevien toimijoiden substanssikohtainen asiantuntijuus on muodostanut yhdessä toteutetussa ehkäisevän päihdetyön ohjauksessa jaettua asiantuntijuutta viraston sisäiseen yhteistyöhön, ohjaukseen kuntien toiminnan rakenteiden kuntoon saattamisessa sekä asiakaslähtöiseen yhteistyöhön kunnissa toimivien kanssa. Stenvall & Virtanen (2021, 100-101) erottelevat asiakaslähtöisyyden asiakaskeskeisyydestä siinä, että asiakaslähtöisyys antaa asiakaskeskeisyyttä enemmän osallistumisvaltaa, uudistajan roolia ja mielipiteen esittämisen mahdollisuuksia palvelujen käyttäjälle. Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehkäisevän päihdetyöryhmän kuntaohjauksen välineillä asiakaslähtöinen toimintatapa rakentuu asiakkaista, jotka ovat kunnissa toimivat eri hallintokuntien- ja elinkeinoelämän toimijat ja heidän kauttaan kuntalaiset.

Tutkimustulosten perusteella kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteet ovat määrällisesti kehittyneet jokseenkin yhdenmukaisesti ja määrällinen muutos on ollut yhteismitallista eri aluehallintovirastojen kesken. Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa rakenteet ovat kehittyneet määrällisesti tarkasteltuna merkittävästi, erityisesti lakisääteisen toimielimen, monitoimijaisen työryhmän, sekä ehkäisevän päihdetyön sisältävien suunnitelmien/strategioiden osalta. Yhdyshenkilöiden määrällisessä kehityksessä ei tarkastelujaksolla tapahtunut merkittävää muutosta verrattuna muihin aluehallintovirastoihin. Rakenteiden tilaa kuvaavien selvitysten tuomalla tiedolla on voitu luoda toiminnan toteuttamalle informaatio-ohjaukselle sisältöjä. Näitä on hyödynnetty kuntatoimijoille järjestetyillä ohjauksen ohjauksikäynnillä.

Tutkimustulosten perusteella informaatio-ohjausta ja tiedolla johtamista on palautteissa kuvattu tiedon merkityksellisyytenä, huomioiden niissä erityisesti päättäjät ja johdon toimijat kunnissa tehtävän päätöksenteon, tiedon hyödyntämisen sekä hyvien käytäntöjen käyttöönottamisen kannalta. Systemisyyttä ja jaettua asiantuntijuutta kuvattiin palautteissa ohjauksen käytön hyödyllisyyden, yhteisöllisyyden ja osallisuuden kautta erityisesti järjestettyjen tilaisuuksien tarpeellisuuden, paikallisille toimijoille annettujen puheenvuorojen sekä jokaisen paikallaolijan vastuuttamisen näkökulmista.

Pohdittaessa Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteissa tapahtunutta määrällistä kehitystä ei sen voida arvioida perustuvan yksinomaan tämän ryhmän toteuttamaan informaatio-ohjaukseen. Rakenteiden määrälliseen kehitykseen vaikuttavat useat eri tekijät. Lisäksi on muistettava, että yksistään rakenteet eivät takaa kunnissa tehtävää laadukasta työtä. Rakenteissa tapahtuvassa toiminnassa tulee kiinnittää huomiota työn sisältöihin ja seurantaan, riittävään resurssointiin sekä ehkäisevän päihdetyön johtamiseen. Työryhmän toteuttamilla kuntaohjauksikäynnillä ja informaatio-ohjauksella on tulosten valossa osoitettavissa pääosin myönteisiä vaikutuksia toimijoille. Kehittämiskohteina nostettiin esiin kuntaohjauksen sisältöön liittyviä huomioita kuten verkostoitumisen tiiviimpi ohjaus, toimijoiden monialaisuuden tarkempi huomiointi, haasteiden esilletuonti ja ratkaisujen kehittäminen sekä alueittain ja pienryhmissä toteutettava keskustelu konkreettisista käytänteistä.

8 Pohdinta

Ajankohtainen SOTE-uudistus tuo tutkimuksessa kuvatulle toiminnan kehittämiseksi ja ehkäisevän päihdetyön rakenteiden määrällisen kehityksen tarkastelulle ajankohtaisuutta. Hyvin ajankohtaista on pohtia, mitä yhteistä tietoa käytetään ja millä seurataan kuntien ja hyvinvointialueiden lakisääteistä ehkäisevän päihdetyön tilaa jatkossa. Tärkeää on myös ennakoida tiedonkulkua ja sen mahdollistamista uusissa hallinnon rakenteissa, kuten digitaalisten palveluiden käyttöä kokouskäytännöissä. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskeva laki (612/2021, 6§,7§) määrittää hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ehkäisevän päihdetyön tapaan (523/2015) jatkossa kuntien ja hyvinvointialueiden järjestämistä vastaavaksi toiminnaksi. Johdolla sekä johtamisella tuetuilla prosesseilla on myös jatkossa tärkeä ja keskeinen tehtävä.

Stenvall ja Virtanen (2021, 118-119, 122) ovat todenneet, että reformeissa tarvitaan rakenteita, kuten verkostoja ja yhteisiä johtoryhmiä, organisaatioiden sisällä ja välillä, jotta rakenteiden tuoma vastuullisuus liittyisi myös ratkaisukeskeisesti ilmiölähtöisiin (kuten ehkäisevä päihdetyö ja terveyden edistäminen), monimutkaisiin ja jatkuvasti kehittyviin ilkeisiin ongelmiin. Heidän mukaansa onnistuneissa hallintoreformeissa on usein kyetty hyödyntämään sekä muuttamaan hallinnon ohjaus- ja johtamisjärjestelmiä, sillä uudenlaisen tekemisen tavat ja käytännöt edellyttävät myös johtamisjärjestelmässä tehtäviä muutoksia. Kuitenkaan täydellinenkin johtamisjärjestelmä ei takaa onnistumista, jos sen mukaisesti ei osata toimia. Kuntien johto ja luottamushenkilöstö vastaavat ehkäisevän päihdetyön resursseista ja rakenteista. Johtamisen on tärkeää pohjautua tietoon kunnan päihdetilanteesta ja työn toteutuksesta. Tuloksien mukaisesti kuntaohjauskäynneillä esitetyn tiedon merkitys johdolle suunnattuna oli tärkeää. Tämän mukaisesti ESAVIN ept-ryhmän ohjaustilaisuuksissa tulee jatkossa kiinnittää erityistä huomiota siihen, että tietoa käsitellään vastaavuuksissa yhteyksissä myös kuntien ja hyvinvointialueiden johdossa toimivien kanssa.

8.1 Tutkimuksen luotettavuustarkastelu

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa aluehallintovirastojen toimialueiden kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteiden määrällisestä kehityksestä tarkasteluvuosien 2013, 2016 ja 2020 välillä ja erityisesti Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kuntien rakenteiden määrällisessä kehityksessä verrattuna muuhun maahan. Kaikissa aluehallintovirastoissa rakenteita kartoittaneessa kyselyssä on käytetty samaa kyselylomaketta, sekä tiedon analysoinnin menetelmää (liikennevalo- menetelmä) jonka mukaisen aineiston käsittelyn ja analyysin kautta tieto kuntien rakenteista on tuotettu selvityksiin. Selvitykset toimivat yhtenäisenä ja vertailukelpoisena tietona. Tähän vaikuttaa muun muassa se, että kyselylomakkeessa esitetyt kysymykset ovat olleet kaikille kunnille samat ja kysely on kaikista aluehallintovirastoista toimitettu ensisijaisesti kuntien ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöille vastattavaksi, joilla on oletettu olevan kattavin tieto oman kunnan ehkäisevän päihdetyön rakenteiden tilasta. Kyselyt on toteutettu myös aluehallintovirastoittain samanaikaisesti. Aineiston luotettavuutta kuvaa myös kyselyjen vastausprosenttimäärä, joka on ollut korkea.

Opinnäytetyön toisena tavoitteena oli saada tietoa kuntatoimijoiden näkemyksistä ESAVIN ehkäisevän päihdetyöryhmän kuntaohjauskäynneillä toteutetusta informaatio-ohjauksesta. Vastaja ei ole ohjattu kuntakäyntien palautteiden avovastauksia annettaessa, vaan tilaisuuksiin osallistuneet toimijat ovat antaneet palautteen anonymisti sen mukaisesti, miten he ovat kokeneet tilaisuuden ja mitä siitä on haluttu nostaa.

Tässä tapaustutkimuksessa tutkimustulosten yleistettävyyttä arvioitaessa voidaan todeta määrällisen aineiston tulosten osalta sen mahdolliseksi toteuttaa. Sen sijaan laadullisen aineiston tuloksien yleistettävyys ei onnistu, koska tulokseksi on saatu näkemyksiä, jotka rajoittuvat tiettyyn aikaan ja paikkaan. Siirrettävyyden osalta voidaan todeta, että tulokset voivat hyvinkin olla hyödynnettävissä eri organisaatioiden työnkehittämisen tukena.

Tässä opinnäytetyössä on tuotu esiin, että opinnäytetyön tekijä on Etelä-Suomen aluehallintoviraston työntekijä. Aineiston luotettavuus riippuu pitkälti sen laadusta. Mikäli aineiston litteroinnin säännöt vaihtelevat eri vaiheissa tai luokittelu ei toteudu johdonmukaisesti, aineistoa

ei voi kuvata luotettavaksi. (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 185) Opinnäytetyön aineiston litterointi ja aineiston analyysi toteutettiin yhden henkilön toimesta.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa tarkastellaan validiteettia. Validi tutkimus ei sisällä systemaattisia virheitä, vaan antaa keskimäärin oikeita tuloksia. Tämä tulee varmistaa etukäteen huolellisella suunnittelulla ja tiedonkeruulla. Tieteen luotettavuuskäsitteenä reliabiliteetti kertoo tarkoista ja toistettavista tuloksista, ja siitä etteivät tulokset ole sattumanvaraisia. (Heikkilä, 2014). Näiden asetettujen tavoitteiden tutkiminen toi uutta tietoa palvelun kehittämiseksi. Nämä voivat edistää myös uuden palvelukulttuurin kehittämistä lähitulevaisuudessa

Lähteet

- Ahtiainen R, Beirad M, Hautamäki J, Hilasvuori T, Lintuvuori M, Thuneberg H, Vainikainen M-P, Österl I (2012). Tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetuksen kehittäminen 2007–2011
Kehittävän arvioinnin loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:5
- Alhanen K, Lavila P, Kangas M, Lamppula T, Petrelius P (2019). Systemisen muutoksen johtaminen lastensuojelussa – Opas esimiehille ja johtajille. THL, Opas 45/2019
- Alkoholilaki (1102/2017)
- Aluehallintovirastojen ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten yhteinen strategia vuosille 2020-2023
- Arnkil T, Eriksson E & Arnkil R (2002). Palveluiden dialoginen kehittäminen kunnissa. Stakes, Raportteja 253. Helsinki 2002
- Eriksson P, Koistinen K (2014). Monenlainen tapaustutkimus. Kuluttajatutkimuskeskus. Tutkimuksia ja selvityksiä 11/2014.
- Eskola, J.;& Suoranta, J. (2014). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Etelä-Suomen aluehallintoviraston asiakkuusstrategia 2020- 2023
- Etelä-Suomen aluehallintoviraston henkilöstöstrategia 2020-2023
- Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimintasuunnitelma (2018)
- Grönroos, C. 2009. Palvelujen johtaminen ja markkinointi. Helsinki: WSOYpro.
- Hakkarainen, K., Lonka, K. & Lipponen, L. (2000). Tutkiva oppiminen. Älykkään toiminnan rajat ja niiden ylittäminen. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Heikkilä, Tarja: Tilastollinen tutkimus. 9.uud.p. Edita Publishing Oy, Helsinki 2014. Haettu 15.10.2022 osoitteesta:
<http://www.tilastollinentutkimus.fi/1.TUTKIMUSTUKI/KvantitatiivinenTutkimus.pdf>

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2010). Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus University Press Oy

Hirsjärvi S., Remes, P. & Sajavaara. (2015). Tutki ja kirjoita. 20. painos. Bookwell Oy. Porvoo.

Heimala H (2017). Ehkäisevä päihdetyö Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa vuonna 2016. Etelä-Suomen aluehallintovirasto. 26/2017 Aluehallintovirastojen julkaisuja.

Heimala H, Markkula J.: Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa vuonna 2020. Verkkojulkaisu osoitteessa: [Ehkäisevä päihdetyö kunnissa - kysely - THL](#)

Isoherranen Kaarina (2012). Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Väitöskirja.

Jalonen, H. (2015). Tiedolla johtamisen näyttämö ja kulissit. Julkaistu teoksessa Virtanen, P., Stenvall, J. & Rannisto, P-H. Tiedolla johtaminen – Teoriaa ja käytäntöä. Tampereen yliopistopaino Oy, Juvenes Print. Haettu 30.1.2022 osoitteesta: https://www.academia.edu/12063130/Tiedolla_johtamisen_n%C3%A4ytt%C3%A4m%C3%B6_ja_kulissit

Laihonen, H.;Hannula, M.;Helander, N.;Ilvonen, I.;Jussila, J.;Kukko, M.;& Yliniemi, T. (2013). Tietojohdaminen. Tampere: Tampereen teknillinen yliopisto, Tiedonhallinnan ja logistiikan laitos. Noudettu osoitteesta: [tietojohdaminen.pdf \(tuni.fi\)](#)

[Lähtenmäki-Smith, K, Manu, S, Pyykkönen, S \(2020\). Välähdyksiä systeemisyydestä valtion ohjaukskulttuurissa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta. Policy Brief 20/2020.](#)

Kiijärvi-Pihkala M (2010). Alkoholiohjelman alueellinen koordinaatio paikallisen työn tukena, Alkoholiohjelman 2008-2011 väliarviointi. THL, Avauksia 14/2010

Kuntalaki (410/2015).

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämiseksi (523/2015).

Markkula J, Fors R, Hamilas M, Heimala H, Kejonen A, Kokkonen T, Tamminen I. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa 2013 – Tietoa laadukkaaseen toiminnan pohjaksi. Tutkimuksesta tiiviisti 15, kesäkuu 2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki

Markkula J, Warpenius K. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa 2016. Tutkimuksesta tiiviisti 15, kesäkuu 2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki

Raittiustyöasetus 822/1976

Raittiustyölaki 828/1982

Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. (2009) Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 2009. Haettu 20.10.2022 osoitteesta: [kvalimotv.pdf \(tuni.fi\)](http://kvalimotv.pdf(tuni.fi))

Sosiaalihuoltolaki 1326/2010

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskeva laki 612/2021

Stenvall, J & Virtanen, P (2021) Ihmiskeskeinen hallinnon uudistaminen. Hallintoreformien toteutus monimutkaisessa yhteiskunnassa. Tietosanoma/ Art House Oy. Tallinna 2021.

STM (2004). Alkoholiohjelma 2004-2007 Yhteistyön lähtökohdat 2004. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2004:7. Helsinki.

STM (2014). Aluehallintovirastojen ja Valviran työnjakoa ja yhteistyötä kehittäneen työryhmän muistio. STM:n raportteja ja muistioita 2014:24

STM (2015). Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma. Alkoholi-, huume- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentäminen. STM:n julkaisuja 2015:19.

Strand T (2011). Ehkäisevä päihdetyö Suomessa 2011 – Missä menemme, minne haluamme? THL, Raportti 37/2011.

[Tilastollisesti kuvaava analyysi. Haettu 12.11.2022 osoitteesta— Jyväskylän yliopiston Koppa \(jyu.fi\)](#)

Terveydenhuoltolaki (1326/2010).

Tukia, H & Wilskman, K (toim.) (2011). Informaatio-ohjaus kuntien tukena hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. THL, Raportti 57/2011

Tuomi J., & Sarajärvi A. (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Livonia Print. Latvia.

Tupakkalaki (549/2016)

Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2020-2023. Haettu osoitteesta:

https://www.valvira.fi/documents/14444/1006217/Sote_valvontaohjelma_2022.pdf/17510e6d-f327-a84b-b9c8-d8fb9379ef96?t=1642579372128

Warpenius K, Holmila M, Karlsson T, Ranta J (2015). Ehkäisevä päihdetyö Suomessa 2025 – ennakoititutkimus. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 5/2015.

Warpenius K & Markkula J. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa ovat vahvistuneet – tuloksia vuosien 2016 ja 2020 kuntakyselyistä. THL, Tutkimuksesta tiiviisti 26/2020.

Warpenius K (2002). Kuka ottaisi vastuun? Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöverkoston perustamisen arviointi. Stakes, Raportteja 270. Helsinki: Stakes

Wilsman K & Lähteenmäki M (2010). Informaatio-ohjaus ja THL. Analyysit. Yhteiskuntapolitiikka 75 (2010):4

Artikkelit:

Engeström, Y., Engeström, R. & Kärkkäinen, M. (1995). Oppiminen ja ongelmanratkaisu monimutkaisissa työprosesseissa. *Aikuiskasvatus*, 1, 14-27

Liitteet

Liite 1. Ehkäisevä päihdetyö kunnissa 2020

Ehkäisevä päihdetyö kunnissa 2020

Ohjeita vastaamiseen:

- Kysely on suunnattu kuntien ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöille tai ehkäisevästä päihdetyöstä vastaaville. Mikäli vastaat seudullisesta/alueellisesta ehkäisevästä päihdetyöstä, EIKÄ kunnissa ole erikseen ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöitä, toivomme että läytät erillisen kyselylomakkeen seutusi / alueesi jokaisen kunnan osalta.
- Vastatkaa kyselyn kysymyksiin kunnan tämänhetkisen tilanteen mukaan. Tarvittaessa voitte hyödyntää ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavan monialaisen työryhmän asiantuntemusta.
- Kyselyn pakolliset kysymykset on merkitty ihädeellä (*). Lomakkeen lopussa on avoin vastausala mahdollisille lisätäydennyksille ja -tiedoille.
- Vastaukset on mahdollista tallentaa kesken täyttämisen, ja jatkaa vastaamista myöhemmin avaamalla kyselylinkki uudelleen.
- Lähettämisen jälkeen kyselylomakkeen vastauksia ei voi enää muuttaa. Jos haluatte korjata vastauksenne lähettämisen jälkeen, pyydämme ottamaan yhteyttä aluehallintovirastoonne (Etelä-Suomi: Heli Heimala, Itä-Suomi: Anne Kejonen & Katja Maksimainen, Länsi- ja Sisä-Suomi: Miia Saarimäki, Lounais-Suomi: Anne Taulu, Pohjois-Suomi: Raija Fors, Lappi: Sanna Ylitale).
- Suosittelemme, että tulostat itsellesi kopion läytetystä sähköisestä lomakkeesta mahdollista kunnan myöhempiä tarvetta varten (esim. tilanteen esittely monialaisessa työryhmässä, tiedon hyödyntäminen hyvinvointikertomustyössä).

Taustatiedot

1. Kuntia, joihin vastaukset koskevat*
-

2. Kuntakoko*

- alle 5 000
- 5 000–9 999
- 10 000–19 999
- 20 000–49 999
- 50 000 tai yli

3. Vastaja

Organisaatio _____

Hallinnonala _____

Tehtävänimike _____

4. Minkä maakunnan alueella kunta on?

- Etelä-Karjala
- Etelä-Pohjanmaa
- Etelä-Savo
- Kanta-Häme
- Kainuu
- Keski-Pohjanmaa
- Keski-Suomi
- Kymenlaakso
- Lappi
- Pirkanmaa
- Pohjanmaa
- Pohjois-Karjala
- Pohjois-Pohjanmaa
- Pohjois-Savo
- Päijät-Häme
- Satakunta
- Uusimaa
- Varsinais-Suomi

Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö tai vastaava

5. Onko kunnassa nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö?

- Kyllä, kunnan oma
- Kyllä, ainoastaan seudullinen / alueellinen (siirry kysymykseen 9)

- o Kyllä sekä kunnan oma että seudullinen / alueellinen
- o Kunnassa toimii yhdyshenkilö, mutta ei virallisesti nimettynä
- o Ei (siirry kysymykseen 9)

6. Minkä hallinnonalan alaisuudessa kunnan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö toimii?

- o Keskushallinnon
- o Sosiaali- ja terveystoimen
- o Opetustoimen
- o Kulttuuri-, liikunta- tai nuorisotoimen
- o Jonkun muun, mikä? _____

7. Kuinka paljon työaikaa kunnan yhdyshenkilöllä on käytettävissä ehkäisevän päihdetyön tehtäviin?

- o Kokopäiväisesti
- o Yli 50 %
- o 30–50 %
- o 10–29 %
- o Alle 10 %
- o Työaikaa ei ole käytettävissä

8. Onko kunnan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilölle määritelty tehtävät?

- o Kyllä
- o Ei

Ehkäisevän päihdetyön johtaminen ja yhtälätyö

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) tuli voimaan joulukuussa 2015, jolloin julkaistiin myös sen toimeenpanoa tukeva Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma.

Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain (523/2015, 5 §) mukaan kunnan tulee nimetä toimielin, joka vastaa ehkäisevästä päihdetyöstä. Toimielimiä ovat kuntalain mukaan esimerkiksi valtuusto, kunnanhallitus, lautakunta, valiokunta, toimikunta ja jaosto.

9. Onko kunnassanne nimetty ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin?

- o Kyllä, mikä? _____
- o Ei
- o En osaa sanoa

Edeillä mainittu toimielin voi antaa ehkäisevän päihdetyön myös kunnan tai alueen jonkun muun monialaisen työryhmän tehtäväksi. Ehkäisevää päihdetyötä käytännössä toimeenpaneva monialainen työryhmä voi olla esimerkiksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä, yhdistetty mielenterveys- ja päihdetyöryhmä, päihdetyöryhmä, ehkäisevän päihdetyön ryhmä tai jokin vastaava. Työryhmä voi olla kunnan oma tai alueellinen, joka huolehtii myös kunnassa tehtävästä työstä.

10. Toimiiko kunnassanne tai alueellanne ehkäisevää päihdetyötä käytännössä toimeenpaneva monialainen työryhmä tai työryhmä? Vastaaahan molemmille riveille.

	Kyllä	Kyllä, toimielimen valtuuttamana	Ei	En osaa sanoa
Kunnan oma, mikä / mitkä?	☐	☐	☐	☐
Alueellinen / seudullinen, mikä / mitkä?	☐	☐	☐	☐

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015, 5 §) velvoittaa kunnan huolehtimaan siitä, että eri hallinnonalojen sekä poliisin, alkoholihallinnon, tupakkavalvonnan, elinkeinoelämän ja järjestöjen toimet sovutetaan yhteen ehkäisevässä päihdetyössä.

11. Mitkä hallinnonalat ja muut tahot ovat edustettuina ehkäisevää päihdetyötä käytännössä toimeenpanevassa monialaisessa työryhmässä (esim. päihdetyöryhmä, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ryhmä)?

HUOM! Mikäli ehkäisevää päihdetyötä toimeenpannaan sekä kunnan että alueen monialaisessa työryhmässä, vastaa tähän kysymykseen kunnan työryhmän osalta.

- Keskushallinto
- Kulttuuritoimi
- Liikuntatoimi
- Nuorisotoimi
- Opetustoimi
- Sosiaalityö
- Tekninen toimi

- Terveystoimi
- Ympäristötoimi (pl. tupakkavalvonta)
- Kunnan luottamushenkilö(t)
- Ammattikorkeakoulut, yliopistot tms.
- Seurakunnat
- Alkoholilupahallinto (alkoholitarkastajat)
- Tupakkavalvonta (terveystarkastajat)
- Veikkaus (rahapeliyhdistö)
- Elinkeinoelämä (anniskeluelinkeino, vähittäismyynti)
- Pelastustoimi
- Poliisi
- Järjestö(t), mikä / mikä?
- Palveluntuottajayritys, mikä / mikä?
- Jokin muu, mikä / mikä?

12. Kuinka paljon kuntanne tekee yhteistyötä seuraavien tahojen kanssa ehkäisevässä päihde-työssä?

	Erittäin paljon	Melko paljon	Melko vähän	Erittäin vähän	Ei lainkaan
Järjestöt	☐	☐	☐	☐	☐
Seurakunnat	☐	☐	☐	☐	☐
Alkoholilupahallinto (alkoholitarkastajat)	☐	☐	☐	☐	☐
Tupakkavalvonta (terveystarkastajat)	☐	☐	☐	☐	☐
Poliisi	☐	☐	☐	☐	☐
Anniskeluelinkeino (esim. ravintolat)	☐	☐	☐	☐	☐

Vähittäismyynti (Alko, kaupat, kioskit ym.)	☐	☐	☐	☐	☐	
Jokin muu, mikä?	☐	☐	☐	☐	☐	

Jokin muu, mikä?	☐	☐	☐	☐	☐	

13. Kuinka tyytyväinen olet seuraavilta tahoilta saamaanne asiantuntijatukeen ja / tai ohjaukseen (esim. materiaalit, koulutukset) <u>kuntanne ehkäisevässä päihdetyössä?</u> ☐						
	Erittäin tyytyväinen	Melko tyytyväinen	Ei tyytyväinen, eikä tyytymätön	Melko tyytymätön	Erittäin tyytymätön	Ei ub- ku- työ- työtä
Aluehallintovirastot	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sote-kuntayhtymä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sairaanhoitopiiri	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Järjestö(t), mikä?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Jokin muu, mikä?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ehkäisevän päihdetyön suunnittelu, seuranta ja sisällöt

Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (1326/2010, 12 §) mukaan kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia sekä toteutettuja toimenpiteitä tulee seurata ja niistä on raportoitava valtuustolle vuosittain, minkä lisäksi valtuustolle on kerran valtuustokaudessa valmistettava laajempi hyvinvointikertomus. Myös ehkäisevä päihdetyö on osa kunnan terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä sitä koskevaa suunnittelua ja raportointia (523/2015, 5 §).

14. Onko kunnassanne laadittu tai päivitetty kuluvan valtuustokauden aikana (2017–2021) jokin seuraavista toimintasuunnitelmista, johon ehkäisevä päihdetyö sisältyy? * Vastaaathan kaikille riveille.

	Kunnan oma	Seudullinen / alueellinen	Sekä kunnan oma että seudullinen / alueellinen	Ei
Päihdesuunnitelma	☐	☐	☐	☐
Yhdistetty mielenterveys- ja päihdesuunnitelma	☐	☐	☐	☐
Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma	☐	☐	☐	☐
Muu, mikä (esim. turvallisuussuunnitelma, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma)?	☐	☐	☐	☐

Valmisteilla jokin edellä mainituista, mikä?	☐	☐	☐	☐

15. Onko jossain edellä mainituista suunnitelmista huomioitu ehkäisevän päihdetyön ja mielenterveyden edistämisen yhtymäkohdat ja/tai yhteistyömahdollisuudet?

- Kyllä, miten? _____
- Ei
- En osaa sanoa

16. Toteutetaanko kunnassanne seuraavia ehkäisevän päihdetyön toimia ja onko ne huomioitu ehkäisevää päihdetyötä ohjaavissa suunnitelmissa (2017–2021)? Vastaa molempiin kysymyksiin.

Osa kunnassa tehtävää
työtä

Huomioitu suunnite

Etsivän työn mallit	☐	☐	☐	☐	☐
---------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

17. Seurataanko kunnassanne vuosittain päihdetilannetta ja ehkäisevän päihdetyön toimia ja tiedotetaanko niistä kuntalaisille ja/tai päättäjiille säännöllisesti? Vastaa molempiin kysymyksiin.

	Seurataan vuosittain			Tiedotetaan säännöllisesti		
	Kyllä	Ei	En osaa sanoa	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
Päihdetilannetta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ehkäisevän päihdetyön toimia	☐	☐	☐	☐	☐	☐

18. Kuinka paljon kunnassanne tehdään ehkäisevää päihdetyötä seuraavien sisältöjen osalta?

	Erittäin paljon	Melko paljon	Melko vähän	Erittäin vähän	Ei lainkaan
Alkoholi	☐	☐	☐	☐	☐
Tupakka- ja muut nikotiinituotteet	☐	☐	☐	☐	☐
Huumausaineet	☐	☐	☐	☐	☐
Lääkkeiden väärinkäyttö	☐	☐	☐	☐	☐
Rahapelit	☐	☐	☐	☐	☐

19. Kuinka paljon kunnassanne tehdään ehkäisevää päihdetyötä seuraavien väestöryhmien osalta?

	Erittäin paljon	Melko paljon	Melko vähän	vähän	Erittäin vähän	Ei lainkaan
Lapset	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Nuoret	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Työikäiset	☐	☐	☐	☐	☐	☐
lääkkäät	☐	☐	☐	☐	☐	☐

20. Onko kuntanne seuraavissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa tehty kirjallinen ohjeistus ~~ohjeistus~~ ja mini-interventioita koskien alkoholin riskikäyttöä, tupakka- ja muiden nikotiinituotteiden tai huumausaineiden käyttöä tai haitallista rahapelaamista?

HUOM! Mikäli sote-kuntayhtymä vastaa kuntanne sote-palveluista, niin vastatkaa sen osalta.

	Kyllä, kiel- kista ongelmista	kai- em. osasta	Kyllä, osasta	Ei	En osaa sa- noa
Äitiys- ja lastenneuvolassa	☐	☐	☐	☐	☐
Kouluterveydenhuollossa	☐	☐	☐	☐	☐
Opiskeluterveydenhuollossa	☐	☐	☐	☐	☐
Terveyskeskuksissa	☐	☐	☐	☐	☐
Työttömien terveyspalveluissa	☐	☐	☐	☐	☐
Aikuissosiaalityössä	☐	☐	☐	☐	☐

lääkäiden palveluissa	☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

Jossain muussa, missä?	☐	☐	☐	☐
------------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

Ehkäisevän päihdetyön laki ja toimintaohjelma

21. Miten kunnassanne on käsitelty lakia ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) vuoden 2016 jälkeen?

	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
Viety tiedoksi valtuustoon	☐	☐	☐
Käsitelty työryhmässä, jonka vastuulle ehkäisevä päihdetyö kuuluu	☐	☐	☐
Huomioitu toimintasuunnitelmassa, johon ehkäisevä päihdetyö kuuluu	☐	☐	☐
Jotenkin muuten, miten?	☐	☐	☐

22. Miten kunnassanne on käsitelty Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmaa (STM 2015) vuoden 2016 jälkeen?

	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
Viety tiedoksi valtuustoon	☐	☐	☐

Käsitelty työryhmässä, jonka vastuulle ehkäisevä päihdetyö kuuluu	☐	☐	☐
Huomioitu toimintasuunnitelmassa, johon ehkäisevä päihdetyö kuuluu	☐	☐	☐
Jotenkin muuten, miten?	☐	☐	☐

23. Kuinka paljon ehkäisevän päihdetyön laki ja toimintaohjelma ovat oman arvossi mukaan tehostaneet kunnassanne tehtävää ehkäisevää päihdetyötä?

	Erittäin paljon	Melko paljon	Melko vähän	Erittäin vähän	Ei lainkaan	Ei juurikaan, koska kunnassa tehtiin jo vastaväistyötä
Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmaa (STM 2015) ollaan päivittämässä ohjelman seuraavalle toimintakaudelle (2021–2025).

24. Mikä seuraavista Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman painopisteistä on mielestäsi lärkein oman kuntasi toiminnassa tulevalla ohjelmakaudella (2021–2025)?

- Ehkäisevän päihdetyön valtakunnalliset, alueelliset ja paikalliset rakenteet ovat kunnossa
- Haittoista viestitään tutkittuun tietoon perustuen yksilöiden valintojen ja sosiaali- ja terveyspolitiikan tueksi
- Riskikäyttö ja haitat tunnistetaan ja tukea tarjotaan varhaisessa vaiheessa
- Paikallista alkoholi-, tupakka- ja rahapeli politiikkaa toteutetaan suunnitellusti ja laajassa yhteistyössä
- Haittojen ehkäisyyn panostetaan lähiyhteisöissä

- o Ammattilaisilla on riittävästi ehkäisevän päihdetyön osaamista

25. Mitä uusia tai erityisiä teemoja toivoisit huomioitavan Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman seuraavalla ohjelmakaudella (2024–2025)?

Ehkäisevän päihdetyön vahvuudet ja haasteet

26. Mitkä ovat oman arviosi mukaan kuntanne ehkäisevän päihdetyön toteuttamisen vahvuudet, onnistumiset ja haasteet?

Vahvuudet _____

Onnistuneimmat toimet _____

Haasteet _____

Nykyisessä hallitusohjelmassa linjattu sote-uudistus siirtää sosiaal- ja terveydenhuollon palvelut kunnasta maakuntaan, mikä muuttaa kunnan toimintaa ja yhteistyösuhteita myös ehkäisevässä päihdetyössä.

27. Onko kunnassanne suunniteltu, millä tavalla ehkäisevä päihdetyö ja sen koordinaatio järjestetään sote-uudistuksen jälkeen?

- o Kyllä, asia on suunniteltu jatkossa hoidettavan seuraavalla tavalla

- o Ei

- o En osaa sanoa

Lisätietoja

28. Lisätietoja tai kommentteja kyselyyn tai kunnan ehkäisevään päihdetyöhön liittyen

29. Keneltä voimme tarvittaessa kysyä lisätietoja kuntanne ehkäisevästä päihdetyöstä?

Nimi _____

Puhelin _____

Sähköposti _____

Liite 2. Ehkäisevä päihdetyö kunnissa 2016- kysely

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS
Institutet för hälsa och välfärd

Ajuehallintovirasto
Regionförvaltningsverket

EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ KUNNISSA 2016 -KYSELY

Ohjeita vastaamiseen:

- Kysely on suunnattu kunnan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilölle tai ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavalle. Mikäli vastaat osastollisesta ehkäisevästä päihdetyöstä, eikä kunnassa ole erikseen ehkäisevää päihdetyön yhdyshenkilöitä, toivomme että täytät erilisen kyselylomakkeen seutusi jokoisen kunnan osalta.
- Vastatkaa kyselyn kysymyksiin kunnan tilinlaskutuksen tilanteen mukaan.
- Kyselyn pakolliset kysymykset on merkitty tähdellä (*).
- Lomakkeen lopussa on avoin vastauskoti mahdollisille lisätiedennyksille ja -tiedoille.
- Lähtettämisen jälkeen kyselylomakkeen vastauksia ei voi enää muuttaa. Jos haluatte korjata vastauksenne lähettämisen jälkeen, pyydämme ottamaan yhteyttä aluehallintovirastoonne (Etelä-Suomi: Heli Heimola, Itä-Suomi: Anne Kejonen, Länsi- ja Sisä-Suomi: Ineeli Tamminen, Lounais-Suomi: Marjo Hämälä, Pohjois-Suomi: Raula Fors, Lappi: Tuula Kokkonen).
- Suosittelemme, että tulostat itsellesi kopion täytetystä sähköisestä lomakkeesta mahdollista kunnan myöhempiä tarvetta varten (esim. tilanteen esittely maanlaajuisessa työryhmässä, tiedon hyödyntäminen hyvinvointikertomustyössä).

Taustatiedot

1. Kunta, jota vastaukset koskevat *

2. Kuntakoko *

- alle 5 000
- 5 000-9 999
- 10 000-19 999
- 20 000-49 999
- 50 000 tai yli

3. Vastaaaja *

Organisaatio

Hallinnonala

Tenttävainnake

4. Minkä maakunnan alueella kunta on? *

Valitse seuraavista...

Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö tai vastaava

5. Onko kunnassa nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö? *

- Kyllä, kunnan oma
- Kyllä, ainostaan seudullinen / alueellinen (siirry kysymykseen 9)
- Kyllä, sekä kunnan oma että seudullinen / alueellinen
- Kunnassa toimii yhdyshenkilö, mutta ei virallisesti nimettyinä
- Ei (siirry kysymykseen 9)

6. Minkä hallinnonalan alaisuudessa kunnan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö toimii?

- Keskushallinnon
- Sosiaali- ja terveystoimen
- Sivistystoimen
- Nuoris-, ikkunta- ja vapaa-aikatoimen
- Jonkun muun,
 minkä?

7. Toimiiko kunnan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö ehkäisevän päihdetyön tehtävissä

- Kokopäiväisesti
- Osa-aikaisesti, työaikaa käytettävissä yli 50 %
- Osa-aikaisesti, työaikaa käytettävissä 30-50 %
- Osa-aikaisesti, työaikaa käytettävissä 10-29 %
- Osa-aikaisesti, työaikaa käytettävissä alle 10 %
- Työaikaa ei ole käytettävissä

8. Onko kunnan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilölle määritelty tehtävät?

- Kyllä
- Ei

Ehkäisevän päihdetyön johtaminen ja yhteistyö

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) tuli voimaan joulukuussa 2015, jolloin julkaistiin myös sen toimeenpanoa tukeva Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma.

9. Oletko ennen tätä kyselyä tutustunut lakiin ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä ja ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmaan?

	Kyllä	En
Lakiin ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä	☐	☐
Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmaan	☐	☐

Ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä koskevan lain (523/2015, 5§) mukaan kunnan tulee nimetä toimielin, joka vastaa ehkäisevästä päihdetyöstä. Toimielin voi kuntalain mukaan olla kunnanhallitus, valtuusto, lautakunta, valiohunta ja toimikunta sekä nejäen ensin mainitun alainen jaosto.

10. Onko kunnassanne nimetty ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin? *

- Kyllä, mikä?
- Ei
- En osaa sanoa

Edellä mainittu vastaava toimielin voi antaa ehkäisevän päihdetyön toimeenpanon myös kunnan tai alueen jonkin muun monialaisen työryhmän tehtäväksi.

Monialaisia työryhmiä voivat olla esimerkiksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä, yhdistetty mielenterveys- ja päihdetyöryhmä, päihdetyöryhmä, ehkäisevän päihdetyön ryhmä tai jokin vastaava. Työryhmä voi olla kunnan oma tai alueellinen, joka huolehtii myös kunnassa tehtävästä työstä.

11. Toimiiko kunnassanne tai alueellanne ehkäisevää päihdetyötä käytännössä toimeenpanona monialainen työryhmä? *

		Kyllä, toimielimen Kyllä valvuttamana	En osaa sanoa
Kunnan oma, mikä / mitkä?	<input type="text"/>	☐	☐
Alueellinen / seudullinen, mikä / mitkä?	<input type="text"/>	☐	☐

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015, 5§) velvoittaa kunnan huolehtimaan siitä, että eri hallinnonalojen sekä poliisin, alko- ja tupakkavalvonnan ja järjestöjen toimet sovitaan yhteen ehkäisevässä päihdetyössä.

12. Mitkä hallinnonalat ja muut tahot ovat edustettuina ehkäisevän päihdetyön toimeenpanosta vastaavassa monialaisessa työryhmässä (esim. päihdetyöryhmä, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ryhmä)?

HUOM! Mikäli ehkäisevää päihdetyötä toimeenpannaan sekä kunnan että alueen monialaisessa työryhmässä, vastaa tähän kysymykseen kunnan työryhmän osalta.

- Keskuhallinto

- Sosiaali- ja terveys
 Sosiaalitoimi
 Terveystoimi
 Opetustoimi
 Kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi
 Nuorisotoimi
 Liikuntatoimi
 Ympäristötoimi
 Tekninen toimi
 Kunnan luottamushenkilö(t)
 Ammattikorkeakoulut, yliopistot tms.
 Seurakunnat
 Alkoholinvalvonta (alkoholitarkastajat)
 Tupakkavalvonta (terveystarkastajat)
 Rahapeliyhdistys(t) (RAY, Veikkaus, Finntoto)
 Elinkeinoelämä (anniskeluelinkeino, vähittäismyynti)
 Pelastustoimi
 Poliisi
 Järjestö(t), mikä / mitkä?
 Jokin muu, mikä / mitkä?

13. Kuinka paljon kuntanne tekee yhteistyötä seuraavien tahojen kanssa ehkäisevässä päihdetyössä?

	Ennen paljon	Mielik- paljon	Mielik- vähän	Ennen vähän	Ei lainkaan
Järjestöt	☐	☐	☐	☐	☐
Seurakunnat	☐	☐	☐	☐	☐
Alkoholilupahallinto (alkoholitarkastajat)	☐	☐	☐	☐	☐
Tupakkavalvonta (terveystarkastajat)	☐	☐	☐	☐	☐
Poliisi	☐	☐	☐	☐	☐
Anniskeluelinkeino	☐	☐	☐	☐	☐
Vähittäismyynti (Alko, kaupat, kioskit, ym.)	☐	☐	☐	☐	☐
Jokin muu, mikä? <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐
Jokin muu, mikä? <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐

Ehkäisevän päihdetyön suunnittelu ja seuranta

Terveystieteiden tutkimuskeskus (1326/2010, 13§) mukaan kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia sekä toteutettuja toimenpiteitä tulee seurata ja niistä on raportoitava valtuustolle vuosittain, mikä lausuu valtuustolle on kunnan valtuustokaudessa valmisteltava laajempi hyvinvointikertomus. Myös ehkäisevä päihdetyö kuuluu osaksi kunnan terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä sitä koskevaa suunnittelua ja raportointia (523/2015, 5§).

14. Onko kunnassanne laadittu tai päivitetty kuluvan valtuustokauden aikana (2013-2016) jokin seuraavista toimintasuunnitelmista, johon ehkäisevä päihdetyö sisältyy? *

	Kunnan oma	Seudullinen / alueellinen	Sekä kunnan oma että seudullinen / alueellinen	Ei
Päihdesuunnitelma	☐	☐	☐	☐
Yhdistetty mielenterveys- ja päihdesuunnitelma	☐	☐	☐	☐
Hyvinvointikertomus ja toimintasuunnitelma	☐	☐	☐	☐
Muu, mikä? <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐
Valmisteilla jokin edellä mainituista, mikä? <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐

15. Seurataanko kunnassanne vuosittain päihdetilannetta ja ehkäisevän päihdetyön toimenpiteitä?

	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
Päihdetilannetta	☐	☐	☐
Ehkäisevän päihdetyön toimenpiteitä	☐	☐	☐

16. Miten päihdetilannetta ja ehkäisevän päihdetyön toimenpiteitä seurataan kunnassanne?

Ehkäisevän päihdetyön laki ja toimintaohjelma

17. Miten kunnassanne on käsitelty lakia ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015)? *

	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
Viety tiedoksi valtuustoon	☐	☐	☐
Käsitelty yhteistyöryhmässä, jonka vastuulle ehkäisevä päihdetyö kuuluu	☐	☐	☐

Huomioitu toimintasuunnitelmassa, johon ehkäisevä päihdetyö sisältyy

Jotenkin muuten, miten?

18. Miten kunnassanne on käsitelty ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmaa (STM 2015)? *

Viety tiedoksi valtuustoon En osaa sanoa

Käsitelty yhteistyöryhmässä, jonka vastuulle ehkäisevä päihdetyö kuuluu

Huomioitu toimintasuunnitelmassa, johon ehkäisevä päihdetyö sisältyy

Jotenkin muuten, miten?

19. Kuinka paljon kunnassanne tehdään ehkäisevää päihdetyötä seuraavien sisältöjen osalta?

	Erittäin paljon	Melko paljon	Melko vähän	Erittäin vähän	Ei lainkaan
Alkoholi	☐	☐	☐	☐	☐
Tupakka- ja muut nikotiinituotteet	☐	☐	☐	☐	☐
Huumeaineet	☐	☐	☐	☐	☐
Lääkkeiden väärinkäyttö	☐	☐	☐	☐	☐
Rahapelit	☐	☐	☐	☐	☐

20. Kuinka paljon kunnassanne tehdään ehkäisevää päihdetyötä seuraavien väestöryhmien osalta?

	Erittäin paljon	Melko paljon	Melko vähän	Erittäin vähän	Ei lainkaan
Lapset	☐	☐	☐	☐	☐
Nuoret	☐	☐	☐	☐	☐
Työikäiset	☐	☐	☐	☐	☐
Iäkkäät	☐	☐	☐	☐	☐

21. Mitä toimia kuntanne ehkäisevä päihdetyö pitää sisällään seuraavien väestöryhmien osalta?

Valitse niin monta kuin on tarpeen ja listaa lisäsisällöt ko. väestöryhmän osalta (esim. eri ympäristöissä ja palveluissa).

Lapset, mitä?

- Nuoret, mitä?
- Työkäiset, mitä?
- Iäkkäät, mitä?
- Joku muu, mikä ja mitä?

22. Kuinka paljon ehkäisevän päihdetyön laki ja toimintaohjelma ovat oman arviosi mukaan tehostaneet kunnassanne tehtävässä ehkäisevässä päihdetyössä?

	Erittäin paljon	Melko paljon	Melko vähän	Erittäin vähän	Ei lainkaan	Ei juurikaan, koska kunnassa tehtäin jo vastaavaa työtä
Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma	☐	☐	☐	☐	☐	☐

23. Miten edellä mainitut laki ja toimintaohjelma ovat muuttaneet ehkäisevän päihdetyön järjestämistä ja toimenpiteitä kunnassanne?

Kerro esimerkiksi lain ja/tai ohjelman käynnistämistä muuttokista kuntanne ehkäisevässä päihdetyössä joulukuun 2015 jälkeen.

Saatavuuden sääntely kunnan ehkäisevässä päihdetyössä

24. Toteutetaanko kunnassanne paikallista alkoholi-, tupakka- ja rahapoliittikka -toimintamallia (Pakka)? *

- Kyllä, kaikkien ikärajavalittavien tuotteiden osalta
- Kyllä, mutta vain seuraavien tuotteiden osalta:
- Ei (siirry kysymykseen 29)

25. Sisältääkö kuntanne Pakka-toimintamalli

Erittäin paljon Melko paljon Melko vähän Erittäin vähän Ei lainkaan

Ikäraja-valvonnan tehostamista vähittäismyynnissä	☐	☐	☐	☐	☐
Ikäraja-valvonnan tehostamista anniskelupaikoissa	☐	☐	☐	☐	☐
Päihtyneille myynnin valvonnan tehostamista vähittäismyynnissä	☐	☐	☐	☐	☐
Päihtyneille myynnin valvonnan tehostamista anniskelupaikoissa	☐	☐	☐	☐	☐

26. Minä vuonna Pakka-toiminta aloitettiin kunnassanne?

27. Onko Pakka-toiminnan koordinoinnista vastaava taho nimetty ja toimintaa resursoitu kunnassanne?

	Kyllä	Ei
Vastaava taho on nimetty	☐	☐
Toimintaan on osoitettu työaikaa	☐	☐
Toimintaan on osoitettu toimintarahaa	☐	☐

28. Mitä seuraavista Pakka-toimista on toteutettu kunnassanne?

	Kyllä, viimeisen kahden vuoden aikana	Kyllä, jostain aiemmin	Ei lainkaan
Pakka-toimintaa on käsitelty poliittisessa päätöksenteossa.	☐	☐	☐
Tarjontatyöryhmä on suunnitellut ja kehittänyt toimintaa.	☐	☐	☐
Elinkeinon omavalvontaa on tehostettu yhteistyössä elinkeinotoimijoiden kanssa.	☐	☐	☐
Yhteistyöhön on aktivoitu alkoholi- ja tupakkalain valvontaviranomaisia ja/tai rahapeliyhteisöjä.	☐	☐	☐
Alkoholin, tupakan ja rahapelaamisen saatavuuden kehitystä ja/tai elinkeinon vastuullisuutta on seurattu (esim. ostokokeet, asiakasarviointit, päihdetilannekyselyt).	☐	☐	☐
Pakka-toiminnassa on hyödynnetty yhteisövaikuttamista (osallistetaan asukkaita ja nuoria esim. päihdefoorumit, kampanjakyselyt, oppilaitosyhteistyö).	☐	☐	☐
Medialle on tiedotettu Pakka-toimista ja päihdetilanteesta saatavuuden ja vastuullisuuden osalta.	☐	☐	☐

Ehkäisevän päihdetyön vahvuudet ja haasteet

29. Mitkä ovat oman arviosi mukaan kuntanne ehkäisevän päihdetyön toteuttamisen vahvuudet, onnistumiset ja haasteet?

Vahvuudet

Onnistuneimmat toimet

Haasteet

30. Onko kunnassaan suunniteltu, millä tavalla ehkäisevä päihdetyö ja sen koordinaatio järjestetään sose-uudistuksen jälkeen?

- Kyllä, asia on suunniteltu hoidettavan jatkoosa seuraavalla tavalla
- Ei
- En osaa sanoa

Lisätietoja

31. Keneltä voimme tarvittaessa kysyä lisätietoja kuntanne ehkäisevästä päihdetyöstä?

Nimi

Puhelin

Sähköposti

32. Lisätietoja tai kommentteja kyselyyn tai kunnan ehkäisevään päihdetyöhön liittyen

Liite 3. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa 2013 - kysely

EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN RAKENTEET KUNNISSA 2013 -KYSELY

Ohjeita vastaamiseen:

- Kysely on tarkoitettu vastattavaksi ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöille tai ehkäisevästä päihdetyöstä vastaaville. Mikäli ehkäisevä päihdetyö järjestetään seudullisesti, pyydämme teitä vastaamaan kyselyyn erikseen kunkin kunnan osalta.
- Vastatkaa kyselyn kysymyksiin niin kuin tilanne on kunnassa tällä hetkellä.
- Kyselyn pakolliset kysymykset on merkitty tähdellä(*).
- Lomakkeen lopussa on avoin vastaustila mahdollisille lisätäydennyksille ja -tiedoille.
- Lähettämisen jälkeen kyselylomakkeen vastauksiin ei voi enää muuttaa. Jos haluatte korjata vastaustanne lähettämisen jälkeen, pyydämme ottamaan yhteyttä kyselyn lähittäneeseen aluehallintovirastoon (Etelä-Suomi: Heli Heimala, Itä-Suomi: Anne Kejonen, Länsi- ja Sisä-Suomi: Irmeli Tamminen, Lounais-Suomi: varmistuu myöhemmin, Pohjois-Suomi: Raija Fors, Lappi: varmistuu myöhemmin).
- Suosittelemme tulostamaan itsellenne kopion täytetystä sähköisestä lomakkeesta mahdollista kunnan myöhempiä tarvetta varten.

1. Vastaaja

Organisaatio

Hallinnonala

Tehtävänimike

2. Kunta, jota vastaukset koskevat *

3. Maakunta *

Valitse seuraavista...

4. Minkä aluehallintoviraston alueella kunta on? *

- Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- Itä-Suomen aluehallintovirasto
- Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
- Lounais-Suomen aluehallintovirasto
- Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
- Lapin aluehallintovirasto

5. Onko kunnassa nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö? *

- Kyllä, kunnan oma
- Kyllä, seudullinen
- Ei (siirry kysymykseen 9)

6. Toimiiko ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö

- Kokopäiväisesti
- Osa-aikaisesti, työaikaa varattuna yli 50 %
- Osa-aikaisesti, työaikaa varattuna 30-50 %
- Osa-aikaisesti, työaikaa varattuna 10-29 %
- Osa-aikaisesti, työaikaa varattuna alle 10 %

7. Onko kunnan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilölle määritelty tehtävät?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

8. Mitkä ovat mielestäsi kolme tärkeintä kuntasasi ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilön yhteistyökumppania?

9. Toimiiko kunnassa raittiustyölain (828/1982, 4§) mukainen monijäseninen toimielin (ns. moniammatillinen päihdetyöryhmä)? *

	Kyllä	Ei
Kunnan oma	☐	☐
Alueellinen / seudullinen	☐	☐

10. Jos kunnassa ei ole moniammatillista päihdetyöryhmää, kuuluvatko ehkäisevän päihdetyön asiat osaksi jonkin muun työryhmän työtä kunnassa?

- Kyllä, minkä? _____
- Eivät
- En osaa sanoa

11. Onko kunnassa laadittu päihdestrategia, yhdistetty mielenterveys- ja päihdestrategia tai muu strategia, johon ehkäisevä päihdetyö sisältyy? *

- Kyllä, kunnan oma, mikä?
- Kyllä, seudullinen, mikä?
- Ei (siirry kysymykseen 14)

12. Milloin edellä mainittu strategia on laadittu ja päivitetty viimeksi?

Laadittu vuonna

Päivitetty viimeksi ehkäisevän päihdetyön osalta vuonna

13. Seurataanko kunnassa vuosittain edellä mainitun strategian toimeenpanoa?

- Kyllä, miten?
- Ei
- En osaa sanoa

14. Mikä on omasta näkökulmastasi suurin haaste ehkäisevän päihdetyön toteuttamiseen kunnassasi?

15. Keneltä voimme tarvittaessa kysyä lisätietoja kunnan ehkäisevästä päihdetyöstä?

Nimi

Puhelin

Sähköposti

16. Lisätietoja tai kommentteja

Liite 4. Aluehallintoviraston palautekysely

Palautekysely

Pyydämme sinua antamaan palautteesi tilaisuudesta.

1. Valitse sopiva vaihtoehto: 5 = täysin samaa mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 1 = täysin eri mieltä

	5	4	3	2	1
1. Koulutuspaikka ja tila vastasivat odotuksiani	☐	☐			
2. Ennakkoinformaatio koulutuksesta oli selkeä	☐	☐	☐	☐	
3. Koulutuksen aikataulutus (taut, pituus) oli onnistunut	☐	☐	☐	☐	☐
4. Päivän luennoitsijat olivat hyvin valittuja	☐	☐	☐	☐	☐
5. Käsitellyt aiheet vastasivat tarpeitani ja odotuksiani	☐	☐	☐	☐	☐
6. Koulutus muuttaa joitakin työkäytäntöjäni	☐	☐	☐	☐	☐
7. Aion siirtää koulutuksessa oppimaani muuallekin työyhteisööni	☐	☐	☐	☐	☐
8. Keskustelulle oli varattu riittävästi aikaa	☐	☐	☐	☐	☐
9. Kokonaisuudessaan koulutus oli hyödyllinen	☐	☐	☐	☐	☐

2. Ideoita ja toivomuksia ja/tai palautetta vastaavien tilaisuuksien kehittämiseksi jatkossa

Kiitos vastauksestasi! Palautteesi on meille arvokas!